

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

Szerkesztőség,

hova a lap szellemi részét
illető minden küldemény
küldendő:

Nagy-Péterfia-utca 977.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

ELŐFIZETÉSI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). HIRDETÉSEK DÍJA: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, fél-
oldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 6 frt, $\frac{1}{2}$ oldal
3 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt 50 kr., $\frac{1}{6}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél ár-
engedmény adatik. Pélyeg-díj minden hirdetésnél külön 30 kr.
Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője RÓZSA SÁNDOR főisko-
lai háznagy, kinek nevére inté-
zendő a lap minden anyagi dol-
gára s a külső hirdetésekre
vonatkozó küldemény.

Felekezeti tanítóink s a nyugdíj.

A vallás- és közoktatásügyi minisztérium 29,715. sz. a. rendeletet bocsátott valamennyi egyházi főhatósághoz a tanítói fizetések valódi és hiteles magállapítása, s a nyugdíj igények helyes megoldása céljából.

Nagy örömünkre szolgál mindenkor, ha az állam jó indulatát érezteti szegényesen dotált tanügyünkkel, s még inkább, ha oly sokat áldozó ref. egyházunk irányában elismerését tapasztalhatjuk. — Ámde még csak elvéve jelezhetünk egy-egy jótékony tényét a vallásügyi minisztériumnak: egész halmazát küldi azon intézkedéseinek, melyekben az ügyis szegénységben sinlő tanítóink s egyházaink érdekeit — megengedem, hogy minden célzatosság nélkül — keservesen és kimélet nélkül sérti.

Ilyennek tartom én a miniszteri rendeletet, még ha nem úgy foganatosítanak is, a megbízott közigazgatási hatóságok, a mint teljesítik.

Mindjárt a bevezetés oly egyetemleges sértést foglal magában egyházaink s a lelkészekkel szemben, melyet elhallgatnunk egyáltalában nem szabad, s azt határozottan vissza kellene felsőbb hatóságaink útján utasítani. Azt állítja ugyanis a miniszteri rendelet, hogy a tanítói fizetésekről beterjesztett kimutatások annyira eltérők, hogy „az adatok hitelessége meginogván, annak látszatát kelti, mintha a központi hatóság szándékos félrevezetése céloztatnék.“ — En elhiszem, hogy különbség van és lehet is a tanítói fizetéseknél különböző alkalommal bekívánt kimutatásai között, de a szándékos félrevezetésről, annyival kevésbé arról, hogy „a tényleges valóságtól eltérő adatok érvényesíttessenek“, szó sem lehet.

Különbség állhat elő a piaci árak miatt, melyek a javadalom jó részét tevő gabona-

fizetést hol felemelik, hol értéknélkülivé teszik; a föld haszonbérének emelkedése vagy csökkenése következtében; de leginkább azért, mert a kimutatást bekívánó miniszteri rendeletek is más-más alapon kérik a fizetések kimutatását.

— Ennek illusztrálására csak egy példát. — A jelenlegi rendelet 10 évi átlag árt vesz fel a természetben fizetett javadalom után, míg az 1891. évi 43. t.-cz. „a legutolsó évben élvezett javadalom után“ kívánja megállapítani a végellátást. — Már pedig azt mindenki tudja, hogy 1891-ben a termény-fizetés épen kétannyit ért, mint ma, s így tehát, ha ma a tényleges árakat valljuk be, kitehetjük magunkat ama veszélynek, hogy mint közokirat-hamisítók megtorlást vonunk magunkra. De ettől, fájdalom, sem lelkészeknek, sem más aláíróknak nem lehet félni, mert ma jóval alább lesz a tanítói fizetés mindenütt megállapítva, mint 1891-ben. — A református lelkészek pedig, kik 300 év óta oly sokat tettek a közoktatás ügy érdekében; a kik soha semmi elismerésben nem részesülnek: elégedjenek meg azzal, hogy rájuk is kiterjedt már a miniszter úr figyelme, mert mint közokirat hamisítók szigorúan megintetnek, hogy ez által nagyobb kedvet kapjanak a népnevelés ügyének előmozdításához. Jön már a liberális állam elismerése, támogatása.

Elég sajnós ez a vád, melyet a reform. egyház, valamint a jóhiszeműleg eljáró többi felekezetek lelkészei meg nem érdemeltek; de sokkal veszedelmesebb a rendelet azon pontja, mely szerint „a földjövedelem pedig a kataszteri becslés szerint tüntetendő ki.“ — Veszedelmes a tanítói karra nézve, mert nyugdíjjogosultságuk a minimumra száll; — igaz, hogy ennek az állampénztár örül, s a tanítói árvák könyein keresztül a miniszter örvendő arca látszik vigasztalásul. — A felekezeti tanítók fizetésének

jó része a föld haszonélvezetéből áll, s megtörténhetik most, hogy a kataszteri tiszta becsű alapján a 600 forintot meghaladó rectori fizetés 170 forintra devalválódik s a rendelet értelmében ez lesz a tényleges állapot.

Példával világosabb a dolog. Egy alföldi nagyobb városban a tanítói fizetés 160 frt és 40 hold föld, tehát a földárendát 12 forintjával számítva (pedig megér 15 frtot is) az egész jövedelem 640 forintra megy; míg ha a kataszteri tiszta jövedelmet vesszük fel, a mi 40 hold föld után 150 frtban van megállapítva: a rendelet szerint összes jövedelem lesz 310 frt.

Már most tegyük fel, hogy valamely falusi helyen az a 160 forint párbérből jön be, mint régebben az énekvezérek számára megállapítva volt: akkor lesz a tisztán tanítói fizetés 120—150 frt. Ilyen becslés a rendelet intencióinak megfelelő, de a tanítók nyomorát öreg napjaikra súlyosbíttani fogja.

De még egy veszedelmesebb baj is származhatik a becslések ekkénti teljesítéséből, és pedig a fentartó egyházakra nézve; és ez abban áll, hogy miután az ilyen értékelés után iskola-tanítóink $\frac{3}{4}$ -ed részének a fizetése nem üti meg a 300 forintot, s azt ennyire kiegészíteni nem áll lehetőségünkben: egy szép napon megszűnnek felekezeti iskoláink. — Ez a veszély nem képzelt, hanem imminens. — Példát veszek a saját községemből. Itt a fitanító fizetése tandíjból 100 frt, 3 öl fa 30 frt és 21 hold föld kat. becsértéke 40 frt, tehát összesen 170 forint az újértékelés szerint, pedig a föld évi hasznobére 250 frt magában, tehát 380 frt tényleges állapot, ehhez jön a párbér és stóla 240 frt; tehát azon tanító, kinek évi jövedelme ma 620 frt, csak 170 frt nyugdíj-igénnyel bír a rendelet alapján. Ez az én egyszerű falusi gondolkozásom szerint a leghelytelenebb s ezer meg ezer tanító érdekét, jövőjét tönkretévő méltatlan eljárás.

Ilyen becslésre vagyunk most utasítva, ezt kell aláírásunkkal hitelesíteni. — Én azonban az eljáró közigazgatási tisztviselővel a tényleges alapot, az évi hasznobért is kitüntettem, másként aláírásomat kénytelen lettem volna megtagadni.

De nem helyes én szerintem a tanítói és kántori fizetések külön választása sem. Mert azon állás, valamint a működési körben egy azon személyhez van kötve, úgy a javadalmak a kántor-tanító fizetését képezik egyetemlegesen 300 év óta oszthatatlanul. — Ezen állás régi, autonom berendezésen alapul, azt rendelettel megosztani nem czélszerű, nem méltányos.

Szabad legyen még felemlíteni azt is, hogy egy iskola-tanítói állás milyen terhet ró az egyházakra. Nem a fizetést említem, hanem az

államnak igényeit. — Először megadóztatja a földet évenként rendes adóval, pótagóval, útadóval, azután fizetni kell utána az egyenértéki illetéket, majd jön a vízszabályozási költség, minden tanítói állás után 12 forint a nyngdíj részére s ezenkívül minden iskolás gyermek után 15 kr. — Én azt gondolom, hogy az állam elismerését az által legalább kimutathatná, ha a tanító fizetését képező földek adóját s egyenértéki illetékét elengedné; évenként legalább 3—4 százezer forint ezen összeg, melyet az egyházak csak azért fizetnek, mert szívesek az állam helyett pusztán reform. községekben 3—4000 iskolát fentartani.

Azt hiszem, hogy észrevételeim közérdekű dolgokat hoztak felszínre; ha nem lesz is kívánt sikere felszólalásomnak: megnyugvással vettem papírra e sorokat, mert egyházaink s tanítóink java lebegett előttem.

Lévai M.

TANÜGY.

Kalocsa Róza igazgatónő felolvasása a felsőbb leányiskolai tanév megnyitásakor, okt. 2-án.

(Folyt. és vége.)

E két, egymástól teljesen különböző nevelési rendszernek előnyeit egyesíteni van hivatva az internátus, vagyis az iskolában való benlakás.

Egyet nem adhat az internátus: az édes anyai és édes apai szeretetet, hiányzik a vér ösztöne, ama delejes, édes érzés, mely úgy a szülők, mint a gyermekek egész lényét kimondhatatlan boldogító melegséggel árasztja el az együttlétben vagy egymásra való gondolásban. Nem dobban meg erősebben a szív a tanító és tanítvány érintkezésénél; de ott van a szellemi rokonság, a lelki rokonszenv, a bizalomteljes ragaszkodás a növendék és a kötelességszerű, de önfeláldozó gondoskodás a tanító részéről.

És ez az, ha szabad úgy fejeznem ki magamat: értelmes szeretet, a szereteten alapuló kellő szigor és fegyelem, a nevelés szempontjából határozottan előnyére válik a növendéknek. Az egész internátus úgy van berendezve — különösen ez a mienk itt Debreczenben — hogy a testi neveléshez megkívántató minden eszközzel pazarul van felruházva, a pompás palotában magas, tágas termek, gyönyörű hangversenyterem, ezúttal Isten dicséretére szánt éneklés és imádság háza. Az iskola igazgató tanácsa gondoskodott a tágas, egészséges helyiségeken kívül kellő számú cselédségről, mosdó és fürdő helyiségekről a legszigorúbb tisztaság fentartására, továbbá elrendelte — még áldozatok árán is az erőteljes, tápláló kosztot . . . szóval a növendék semminemű anyagi hiányt nem szenvedvén, összes erejével engedheti át magát tanulmányainak, az iskolatermekben hirdetett tudomány és nevelési elvek akadálytalanul folytatódhatnak az internátus egészséges, világos és ennél fogva a kedély derűtségét, a lélek ruganyosságát előmozdító termeiben, nem zökkenti ki a növendékeket lelki világukból, szellemi foglalkozásukból semmi anyagi hiány,

scmmi anyagi disharmonia, semmi külső befolyás; szóval itt minden, de minden kellék megvan arra nézve, hogy az itt lakó növendékek a fáradságos munkával járó tanulásuknak, itt, az ev. reform. felsőbb leányiskolában eltöltött idejét ifjui életüknek legszebb, leghasznosabb, sőt bátran ki merem mondani: legboldogabb emlékeik közé sorozzák.

De mind e felsorolt rendkívüli előnyökön kívül, van még iskolánk internátusának egy magasztos előnye, mely az apátlan vagy anyátlan árváknál, vagy éppen azoknál, kiket valami szörnyű csapás mind a kettőtől megfosztott, lép előtérbe a maga teljes fönségében. Az árva leánykának elviselhetővé teszi sorsát, mert lehetőleg pótolja nála szeretetteljes gondoskodással az édes anyát, az édes apa gondoskodását, a mennyiben irányozza sorsát, tanultságot, műveltséget, emberismeretet adva neki, szerető szüleként megegyengeti előtte az élet útait, hogy gyöngye lábai ne ütközzenek meg a kemény köveken, melyet a mindennapi élet eléje gördít s el ne bukják, vagy ha beleütődnek is, az Istenben vetett hit és bizalom, az erkölcsi erő által újra felemelkedhessék.

Es ily módon szent meggyőződés, hogy úgy ez iskolának, mint az internátusnak minden növendéke hálával, szeretettel fog gondolni mindazokra, kik fillérenként ésszegyűjtögetve, a debreczeni és vidéke, tehát édes hazánk legmagyarabb leányai számára, ennél fogva igazán a *magyar nőnevelésnek* emelték e hatalmas palotát, és az itt felnevelt leányoknak mindenkor igaz szívökből fakadó fohász megy fel a minden jók kútfejéhez, hogy áldja meg ez intézet alapítóit, munkásait és virágoztassa fel ez iskolát Isten dicsőségére és drága hazánk és nemzetünk javára.

A nagybányai egyházmegye tanügyi bizottságának fölterjesztése az egyházkerületi népiskolai tanügyi bizottsághoz.

A nevezett tanügyi bizottság fölterjesztés végett elfogadta a n.-bányai ev. ref. tanító-egyesület következő megkeresését:

Tizenhét éve, hogy életbe lépett a tiszántúli ev. ref. egyházkerületi népiskolai tanterve, mely köztudomásulag népesebb egyházközségeinkben kisebb-nagyobb arányban keresztül is vitetik; de nagybányai egyházmegyénkben ezen idő alatt az énektanítás tantervét az ott megalkotott szellemben énektanítóink közül egynek sem sikerült megoldania. Mert ezen énektanítási tanterv még a mi korunkban nagyon ideális, a VI-dik elemi osztályt végzett növendéktől oly képzettséget követel, mivel tanítóink nagy része maga sem bír. Tanítóképzőinkben az orgonára képzés mindig csak fakultatív, a növendékek ennél fogva nem sajátíthatják el négy éves pályafutásuk alatt azon magasabb zenei elméletet, melynek alapján a tanterv ezen kívánalmának kellőleg megfelelnének. Ha a tanítóképzőből kikerült növendék $\frac{9}{10}$ része megtanulta is a zsolnári énekekhez való előkészületet, ha templomi énekeinket tudja is, képes is hibátlanul énekelni s hallás után énekelteni: de nincs beavatva azon művészi fogásokba s gyakorlatokba, melyek a tanterv énektanítóját a tanterv szellemének színvonalára emelnék.

A zene iránt fogékony néptanítónak egyházkerületünkben alkalma sincs reá, hogy önképzés útján igyekezzék megközelíteni a kitűzött ideális célt; mert nem rendelkezik oly vezérkönyvvel, mely az egyes népiskolai

osztályok fokozatos előrevitelében támogatására szolgálna. Ha célt akarunk elérni, legyen hozzá alkalmas eszközünk is. Még a női kézimunkára is van vezérkönyvünk, csak az énektanításra nincs. Nem csoda tehát, ha népiskoláinkban az ének-ügy ma is 17—20 év előtti állásponton van. Nem csoda, ha falusi ev. ref. gyülekezeteinkben egyáltalában nem fejlődött a szép éneklés által ébreszthető vallásos buzgóság, mely igen sok és nemes cselekmény elhatározására s az erkölcsök nemesbítésére indíthatná az embert. Szóval: egyházmegyénk kisebb gyülekezetei, melyek nagy számmal vannak, templomi éneklés tekintetében sokkal hátrább állanak, mint a mai fejlődött természetes zenei szép ízlés megkövetelné.

Ezen általános megjegyzésen kívül nem szükséges részletekbe bocsátkoznom, mert akármelyik kisebb falusi éneklő gyülekezetünk hanghullámzását figyelemmel kíséjük, már a harmadik elénekelt versszak legalább egy hanggal aláesik, úgy, hogy az énekvezetőnek e ferdülés helyrehozása csak úgy sikerül, ha ismét az eredeti hangon főlebb kezdi az éneket. Azon éktelen, ízléstelen hang-czikornyák, melyeket különösen az idősebb nő és férfi éneklő tagok kifejtenek s folytonosan gyakorolnak, az egyházi énekek egyszerű szépségét egészen ellenkező irányba terelik. Ők már így vannak szokva, nekik ez szép. Jelen körülmények közt kilátás sincsen arra, hogy egy újabb, helyesen s igaz buzgósággal éneklő újabb nemzedéket állítson elő a népiskola. Igen, mert a tanterv ideálizmusa fokozatosan vezető utasítás nélkül még csak távolról sem közelíthető meg.

Tantervünkben az énektanítás céljainak szövege így hangzik: „A népiskolai énektanítás célja a növendékeknek legalább annyira képzése, hogy egyfelől az egyházi és temetési szertartási énekeket, másfelől a nemzeti dalokat nemcsak hallás után, de iskolai pályájuk végén hangjegyekről is énekelni, sőt önerejükön megtanulni képesek legyenek. E cél a két alsó osztályban pusztán hallás után való tanítás, a többi osztályban pedig az énekiskola módszeres tanítása által érhető el.“

Ez tagadhatatlanul gyönyörű cél. Csakhogy ennek megközelítése évtizedek munkája. Ha a tanterv életbe léptekor azonnal megkezdődtek volna az erre való törekvések, ma már kisebb gyülekezeteinkben is feltűnően meglátszanék annak üdvös hatása; mert az újabb nemzedék képzett éneklése, az öregek megrögzött szokását bizonyonyal túlszárnyalná annyira, hogy azok is kényszerülve lennének a szabatos, teljesebb lelkesülést keltő újabb modorhoz alkalmazkodni.

E célra törekvés közvetlen tényezői ev. reform. egyházunkban a népiskolatanítók, kik hosszas hallgatás után — mivel felülről e tekintetben nem érkezik keliő utasítás — kényszerülve érzik magukat a baj sikeres orvoslása céljából szót emelni.

A nagy. esperesi hivatal útján tehát mély tiszteletünk kifejezése mellett alázatosan kérelmezzük a nagy. s tek. egyházkerületi népiskolai tanügyi bizottság előtt, méltóztassék a tanterv „*Énektanítás*“ című fejezetét még egyszer átnézni s a benne lefektetett ideális állásponttról mai viszonyainknak megfelelőleg alászállani, hogy ne túlzott elérhetlen, hanem alapossága mellett is kivihető, egyszerűsített egyházas énektanítás lépjen életbe. Így bizonyára javítunk valamit, de az énekiskolának világi vagy hazafias dalokra alkalmazása a tanítónak igen sok oldalú elfoglaltsága mellett a tanterv kívánalmának teljes végrehajtását lehetetlenné teszi. Tehát csak azon hangjegy s üteny ismeretkört tartjuk szükségesnek, a melyben templomi s halotti énekeink mozognak. Ennek keresztülviteléért minden énekvezér-tanító tartozik elvél-

lani a felelősséget. Ezen alapon lehetne fejleszteni tovább az énekiskola kivánalmait.

Tudjuk, hogy tantervünk ily részletes módosításának eszméje aligha fog találkozni a nagytiszt. s tek. egyházkerületi népisk. tanügyi bizottság akaratával, de azért kérelmünknek hangot adni erkölcsi kötelesség. Célunk mégis meg lesz közelítve, ha a tanterv általános revideálásának szüksége mutatkozik.

Ha alázatos kérelmünk visszhangra nem talál, azért esedezünk: hogy méltóztassék mielőbb a tantervnek megfelelő „Énektanítási“ vezérkönyvet a tiszántúli ev. ref. tanítósz. kezeibe adni, melynek tanulmányozása után minden illető munkához láthat. A jelzett könyv megjelenése után következő nagy szünidőben Debreczenben, vagy több központi helyen énektani póttanfolyamot nyitni, hogy a kevésbé zeneértők is kellő felvilágosításban s képesítésben részesüljenek, mert azon énekiskola, melynek teljes ismeretét az életben levő tanterv kívánja; sokkal magasabb zenei jártasságot követel, mint a minővel mai, képezdét végzett ifju tanítóink el vannak bocsátva. Ezen égető szükségesen alázatos véleményünk szerint a tanterv revideálásának mellőzésével csak énektanítási vezérkönyv kiadásával kapcsolatos énektanítási póttanfolyamok létesítésével lehetne segíteni.

Ilyen irányu bölcs intézkedés megtétele után várjuk mi ev. ref. gyülekezetünkben a szabatos éneklés feltetsző hajnalát, melynek fénye fokozatosan erősödve, az igazi vallásos buzgóság nappalává fog minél gyorsabban változni. Ha az énektanításban a cselekvés terére még most sem léphetünk, vallásos oktatásunk ezen nagyfontosságú ága ismét a stagnálás borzalmas posványában reked meg.

Szerény véleményünk elfogadását tehát a fentebb megokolt állítások alapján, következő tételekben van szerencsénk alázatosan kérelmezni:

1-ör. A nagyt. s tek. egyházkerületi népiskolai tanügyi bizottság véleményének döntő sulyát oda méltóztassék irányítani, hogy a főt. egyházkerület intézkedjék tanítóképzőben tanuló ifjaink oly mérvű zenei kiképzése felől, mely a tanterv ideális törekvéseinek teljesen megfelel.

2-ör. Vagy méltóztassék az egész tantervet revideálni s ez alkalommal az énektanítás cz. szakaszt csupán templomi s temetési énekeink tanítási álláspontjára helyezni.

3-ör. Vagy ha se az egész tantervet, se külön magát az énektanítást, elvi kérdések revideálni nem engedik, méltóztassék az énektanítási vezérkönyvet tanítóink kezébe adni, s e mellett énektanítási póttanfolyamok nyitása által a valódi haladás sikerét biztosítani.

A tanügyi bizottsági gyűlés megbízása folytán közli

Hajdu Zsigmond,
tanügyi bizottsági jegyző.

K Ö Z É L E T Ű N K .

A haladó Máramaros.

Az az édes érzélem, mely szívemet, lelkemet áthatja, a midőn a máramarosi néhány egyház utóbbi években való előrehaladása felett áttekintek, nem tud megmaradni lelkemben, s azon boldogító remény hatása alatt, hogy e dolog megismerése, egyházi életünk iránt érdeklődő közönségünk sok tagjánál hasonló hatású leend, helyt kérek ennek elmondására e lap hasábjain.

Az az öt máramarosi egyház, mely a reformáció kezdete óta terjeszti a krisztusi igazság boldogító ígét, az utóbbi időkben előrehaladásának bámulatosan szép jeleit adá.

A 478 lelket számláló *Huszt* régi templomát s tornyát stilszerűleg átalakította, belsejét oly szépen kifestette, hogy a protestáns isteniszteletekre szánt helyek között bizonyára ritkítja párját. Paplakját, iskoláját a törvény és kor minden kivánalmainak megfelelőleg rendbe hozta.

Visk a kincstártól a régi korcsmai épületet iskolának megvásárolta s ezt kellőleg felszerelte.

Técső tanhelyiségekn. k és tanítói lakásoknak olyan palotát emelt, mely egyházkerületünk legnagyobb és leggazdagabb egyházában is feltűnést keltőleg foglalhatna helyt.

Hosszmező új papi lakot vásárolt s a lelkészi fizetés emelésére pár év alatt 3 ezer forintnyi tőkét teremtett.

Sziget templomát és paplakát 40 ezer forintnyi költséggel kiépíttette.

Ezek a meglevők örvendetes produktumai. De ezek mellett a jövőt illetőleg is tüdvös előrehaladás észlelhető.

*Királyháza*n, e fontos vasúti gőcponton a domestika s a helybeli és a vidéken lakó hitrokonok támogatásával, az egyházat oly igazán szerető *György Endre* rövid időn megépítteti azt az imaházat, melyre már tekintélyes összeget gyűjtött.

Taraczközön, hol a megtakarított fillérekéből már 6 ezer forintnyi összeg van, épületet emelnek, bérházul az állami iskola számára. Ez fog isteniszteleti helyül is szolgálni, s talán eljő az idő, hogy a mult század végén megszűnt egyház újból életre kél.

De a legörvendetesebb, mit jeleznem kell, *Urmező* sorsa. E hely a hírneves Csebi Pogányok fészke, hol még egyházmegyéink nemrég kidőlt Nestora, *Gönczy Dániel* lelkészkedett is a 30-as években, de hogy már ekkor haldoklóban volt az egyház s nem bírta fizetni hivatalnokát, bizonyítja azon körülmény, hogy ő felszerelte hivatalát Nevetlenfaluvál (Ugocsa m.), hol a lelkészi fizetés legfőbb pozíciója akkor 7 köből buza volt. Urmező ma orosz község, néhány református családja van s ezek ura a régi nemes Pogány-család, a melynek két tagja: *Sándor* (orsz. képviselő) és *Ödön* (técsői főszolgabíró) a régi rossz fa templom helyett most egy csinos új kő templomot építtetnek. A más vallású hívek (bustyaháziak, técsőiek, urmezeiek) a legkészségesebben teljesítették az ingyen fuvar és napszámokat e szent célra. A jótékonyágáról ismert *Zalán Lipót* (izr.) fakereskedő minden faanyagot ajándékba adott az épülethez. A derék úrnő, *Pogány Ödönné*, született *Szaplonczay Zsófia* asszony pedig meg nem szünő gondossággal és önzéstelen áldozatkészséggel intézkedik folyvást a templom-építés körül. Ma-holnap pléhfedelés templom, csinos torony és érczakas fogja hirdetni a nagy ősök méltó utódainak áldozatkészségét s a poraiból új életre ébredni kezdő egyház első lélegzetvételét. Áldja meg az Isten e hiterős egyháztagekat, kik maguk emeltek maguknak emlék-oszlopot, olyat, mely hosszú időközön át tornyával néz az égre, s melyben hálás utódok zsolozsmája zendül s buzgó imádság emelkedik a mindenek alkotójához.

Közelgünk azon czél felé is, hogy *Bustyaháza*n az orosz és *Nagy-Bocskón* a román néparadat között egy-egy kis imaház megépítésével mutassuk meg a magyar kálvinizmus lábvetését.

Ez örvendetes tudósításokat egy kegyeletteljes ünnepély jelzésével óhajtom befejezni, mely a máramaroszigeti egyház tagjait szintén igen szép világításban tünteti fel. A hívek kegyelele négy év óta porladozó lelkész-elődöm sírja felé egy szép fehér márvány sírkövet emelt. E szobor mellett folyó hó 15-ikén egy kis ünnepélyt tartottunk. A polgári dalárda énekelt, s én egy emlékbeszédet tartottam, melyben az elhunyt érdemeit felemlítém. Szegény elődöm, midőn néhány évvel ezelőtt elhunyt, halála hírének csak néhány szóval említette meg ezen lap is. Bizonyára az volt az oka, hogy életének utolsó ideje némi homályt vont előbbi fényes múltjára is. De most, midőn emlékét hívei kegyelele felújítja, szükségesnek tartottam őt emlékébe hozni e lap olvasó közönségének is, kik közül bizonyára többen tudják, hogy régen milyen áldásosan munkálkodott ő, nemcsak egyháza javára, de az irodalom terén is. Konfirmációra előkészítő kézikönyve az erdélyi egyházkerületben pályadíjat is nyert, s ma is sok helyen használtatik.

M.-Sziget.

Szikszy Zoltán,
ev. ref. lelkész.

Felelet „Még egyszer az idők jele és a fogyasztásra való szövetkezés“ című cikkre.

Fekete József átányi lelkész úr e becses lap 35-ik s 36-ik számaiban újabban válaszol azon közleményeimre, melyekben az általános termény- és iparszövetkezet budapesti igazgatóságához intézett levelére s a nevezett egyesület átányi fiókjánál folytatott elnöki szereplésére tettem megjegyzéseket. Ki kell nyilatkoztatnom, hogy ezen újabb válaszát kielégítőbbnek tartom, mint az előbbit. Ebben az előbbi válasznak hibáit helyrehozni igyekszik, a lelkészhez illő hang és irmodor ebben túlnyomó, míg amaz egy üzletember észjárására s tollára vall. Minthogy azonban ő a vitát az eredeti iránytól eltérítette s némely állításai a tényállásnak nem felelnek meg, szükségesnek tartom pár sorban ez ügyre visszatérni s e lap tisztelt olvasóinak figyelmét még egyszer igénybe venni.

Ezen újabb válaszában többek közt így nyilatkozik: „Szükségesnek látom okmányilag beigazolni, hogy nekem, sőt nekünk, a 114 tagból álló szövetkezetnek semmiféle szereplésünk sem volt a korcsmáltatási jog megszerzésében. Az engedélyért nem én, nem mi, hanem az azt megnyert cég folyamodott.“ Beigazolni véli ezt az egri pénzügyigazgatóságnak 8142—V./1893. sz. engedélyével, melylyel a korcsmáltatási jog az általános termény- és iparszövetkezet, budapesti bejegyzett kereskedő cégnek adatott. E szavakkal végi bizonyítását: „Miért álmodik tehát M. A. álmokat!?”

Ekként tehát minden rendben van. Ezen nyilatkozatnak reám nézve is megnyugtatónak kell lennie. Sőt talán, mint álmokat álmodónak, mint egy lelkészársam ellen alaptalanul vádaskodónak, szégyenkedve kellene visszavonulnom. Így volna, ha F. J. úr azt a hibát nem követte volna el, hogy előbbi válaszát és a budapesti igazgatóságához intézett levelét megírta.

E lap 24-ik számában megjelent korábbi válaszában így nyilatkozik: „Az igazgatóság azt ajánlotta, hogy folyamodjunk, ha helyiségünk van, korcsmáltatási jogért. Ennek ellene mondtam, de mert a részvényesek túlnyomó többsége a korcsma-jog kérése mellett tömörült és a helyi igazgatóság fel is kérte a központi igazgatóságot, hogy a korcsma kieszközlése végeit tegye meg a szükséges lépéseket; s elgondolva, hogy ha a szövet-

kezet egyéb ágainak vezetésétől is visszalépek, elejtem a nép jólétére célzó intézményt, azért elhatároztam, hogy a célba vett korcsmáltatásból is anyagi előnyöket csikarok ki, felhasználom a rosszat a jó építésére.“

A szövetkezet budapesti igazgatóságához intézett, másolatban nálam meglevő levelében pedig ez áll: „Türelmetlenül várjuk a korcsma engedélyezését, ha ezt megkapjuk, pedig már az egri lelkészársamnak, kit közvetítésre felkértem, annyira megígérték, hogy a megadást egész biztosra vehetjük, akkor minden aggodalom nélkül mehetünk a jövő elé.“ Majd így folytatja: „Ugy közvetve már üzenetet is vettem a helybeli izraelita üzletemberektől, hogy ha a korcsmáltatásért benyújtott kérvényünket visszaveszem, hajlandók lennének egy kölcsönösen megállapítandó átalány kárpótlást fizetni. Persze, hogy egy kövér pulykát nem eresztünk el egy sovány keszegért.“

E szerint F. J. úr előbbi válaszából és leveléből látható, mennyiben felel meg a tényállásnak azon ő állítása, hogy neki s az átányi 114 tagból álló fiókegyletnek a korcsmáltatási jog megszerzésében semmi része sem volt.

Azt kérde legközelebbi válaszában F. J. úr, hol vettem azon állításomat, hogy ő be nem váltható ígéretekkel anyagi áldozatok meghozatalára buzdította a híveket?!

Erre azt felelem egyszerűen, hogy ezt nem állítottam. Őt ily váddal nem illetem. Erre csak akkor volnék feljogosítva, ha hallanám, hogy az átányi fióktelep már megbukott s a részvényesek befizetett pénze odaveszett. Sőt még akkor sem mondanám, mindaddig, míg megbízható forrásból arról nem értesülnék, hogy F. J. lelkészársam többeket rábeszélt részvények vásárlására.

En így irtam idevonatkozólag: „Nem tartom helyesnek, hogy egy lelkész nagyterjedelmű s az üzleti élet minden ágát felölelő vállalatot vezessen. Seholy sem annyira döntök a szerencse változásának esélyei, mint az üzleti téren. Balsiker és anyagi károsodás esetén csak azon lelkészi állás tekintélye csorbul, melynek viselője be nem váltható ígéretekkel anyagi áldozatok meghozatalára buzdította a híveket.“

Ezen állításom, mint látható, általános értelemben van mondva. Ily értelemben F. J. úr is teljesen igazat ad nekem. Sőt e tárgynál még egy gondolatunk is volt. Elöttem is a megbukott miskolci kiházasító egyesület ügye lebegett felszólalásom megtételekor. En abban az időben Debreczenben káplánkodtam, jól emlékszem, hogy egyik nagynevű debreczeni lelkészünk is nagyon megbánta, hogy némelyeket a nevezett egyesületbe belépésre buzdított, bár ezt nemes lelkének legtisztább jóindulatából tette.

A fentebb ismételt állításomhoz továbbra is ragaszkodom. Nem tartom helyesnek az ott kifejtett okokból, hogy egy lelkész az üzleti ügyek intézésébe nagyon belemerüljön: mert balsiker esetén ennek odiuma egészen ő ellene irányul. Hogy F. J. úr és a vezetése alatt levő fiókegylet vegyeskereskedés, mészárszék, gőzmalom, faraktár, trafik-tőzsde felállításán fáradozott, vagy legalább ezek felállítását tervezte, saját válaszából s leveléből kitűnik. Ebben azonban még kárhóztatni valót nem látok, valamint abban sem, hogy némely lelkészeink, mint elnökök vagy igazgató-tanácsosok, pénzintézetek élén állanak. Bár véleményem szerint más, sokkal inkább a lelkészi hivatás körébe vágó foglalkozásokkal is eltölthetnék a drága időt.

Nincs semmi közöm ahhoz, hogy Átányban szövetkezeti fióktelep van s annak a lelkész is tagja, sőt elnöke. A mi ellen felszólaltam, nem más, mint az, hogy F. J.

úr a korcsmáltatási jog megszerzésében buzgólkodott, azt sürgős szükségnek állította közkézen forgó levelében, saját szavait használva, ezt több egyleti tagokkal türelmetlenül várta. Ezen szereplését okmányilag be tudom bizonyítani saját levelével. Én tehát mégis csak nem álmodtam álmokat.

A szövetkezet budapesti igazgatóságához intézett levele volt tehát az, a mi felett én megbotránkoztam. Református lelkészi karunk tekintélyére határozottan hátrányosnak láttam azt, hogy egy lelkésztársam tollából eredt oly levél faluról falura hordoztassék. Mit gondol F. J. úr, mit szólott volna ehhez ama kárörvendő római kath. pap, kivel érmelléki utazása alkalmával találkozott? Ki kéjelegve szemlélte, mint kérdezősködik fűtől-fától egy reform. lelkész egyik idült egyházi bajunk kútforrásának kipuhatólása végett és szófukarul dobta oda gúnyos megjegyzését. Bizony, ha Loyolának amaz elfogult tanítványa olvasta volna F. J. úr levelét, a kálvinista vallás drága voltának említése mellett, nem mulasztotta volna el gúnyosan így nyilatkozni: hogyne fordulnának el a kálvinista egyháztól saját tagjai, hiszen annak szolgálói nem az Ur házában, Isten országának építésén fáradoznak, hanem az italmérés engedélyének megszerzésében buzgólkodnak, azt várják türelmetlenül.

Jövőre nézve megnyugtatónak találok F. J. úr válaszában foglalt ezen nyilatkozatát: „Az ujonnan felölt, külön üzletvezetőre bízott korcsmáltatással minden összeköttetést legott s mindenkorra megszakítottam.“ Bár ha ezen ünnepélyesen tett nyilatkozatának megfelelni akar, véleményem szerint aligha vissza nem kell lépnie az elnöki állástól is. Ha mint elnök az értékkülönbözeti naplót vezeti, saját állítása szerint, akkor nem kerülheti el, hogy a korcsmáltatási üzletágban előforduló fogyasztási cikkek vételi és eladási árát is ne vezesse, a végett, hogy az év végén az összes évi forgalmat megállapíthassa.

Egyébiránt nem kétlem, hogy tiszta szándék s nem nyereszkedési vágy vezeti elnöki működésében s őszinte jóakarattal igyekszik a nép anyagi előmenetelét eszközölni, és csak annyit kívánok, hogy azon reményekben, melyeket a fogyasztási egylet működéséhez köt, ne legyen oka csalódnani s az általa számításba vett százezer forintot valóban megtakaríthassa községének.

Hogy fogékonysággal bír egyházi bajaink iránt s azok orvoslása felől gondolkodik, mutatják az érmelléki nazarénizmusról irt sorai. Megnyugvást talál lelkének azon tudatban, hogy a fogyasztási szövetkezet által a nép jólétét emeli, azt a terhek viselésére képesíti s ekként apostáziától óvja. Vajha valóban biztos szert talált volna e baj ellen a fogyasztási szövetkezetben! Erős meggyőződése azonban az, hogy e bajon keveset segítünk üzleti vállalatok alapítása által. Korunk legnagyobb baja éppen az anyagiak után tulságos törekvés, s nekünk, Krisztus szolgálóinak, fő kötelességünk a hívek figyelmét a lelkiekre irányozni, a vallásos, erkölcsi élet olykor elparlagosodott mezején odaadó buzgalommal munkálkodni. Az idők jelei valóban intenek, hogy evangyéliomi protestáns vallásunk szent ügyét tisztán megőrizni törekedjünk, e végett minden nyilatkozatunkra, minden lépésünkre ügyeljünk; egyházunk szent ügyéért síkra szállani készek legyünk. Fegyverül azonban nem az üzleti főkönyveket, értékkülönbözeti naplókat, hanem Urunk hamisítatlan evangyéliomát tarthatjuk kezünkben.

Boldog szolgál, kit az ő Ura talál tiszte szerint cselekedni!!

Nyir-Bogát, 1893. október 5.

Mózes András.

NEKROLOG.

OSTERLAMM ERNŐ.

(1823—1893.)

A debreczeni főiskola homlokzatán folyó hó 20-ik napján Osterlamm Ernő nyugalmazott főiskolai tanárnak halálát, — 22-ikén pedig temetését jelezte a gyászlobogó. Négy évtizeden keresztül vett részt főiskolánk, különösen gymnasiumunk fokozatos fejlesztésében, számos nemeszedéknek nevelő oktatásában, és csak második éve, hogy nyugalomba vonult. Zajtalan munkásság, humánus és mívelt modor, előzékenységgel, emberszeretettel és nemes szívvel párosulva, igazi, tettekben és áldozatkészségben nyilatkozó szeretet jellemezték mind tanítványaival és tanártársaival, mind családi és társadalmi környezetével szemben. Vallásos életelvi olyan időkben gyökereztek meg lelkében, midőn hazánk legnemesebb protestáns szellemeit a negyvenes és ötvenes években komolyan foglalkoztatta a két protestáns felekezetnek egymáshoz bensőbb viszonyba hozatala. Épen olyan buzgón ragaszkodott a maga felekezetéhez, melyben született, mint a testvér református felekezettel való szeretetteljes viszony ápolásának gondolatához, a mely felekezet buzgó és hű szolgálatában töltötte élete nagyobb részét. Életében és halálában nyilatkozott mindkét irányban áldozatkészsége, a helybeli és a löcsei evangélikus egyház, valamint főiskolánk javára tett bőkezű alapítványaiban és különösen a tanítástigye emelése iránti gondoskodó szeretetében.

Osterlamm Ernő előkelő szepességi papi családból származott, melynek több tagja működött a papi és tanári pályán. Nagybátyja Osterlamm (Christian Theophil) soproni és löcsei tanár latin nyelven egy nagyon elterjedt német grammatikát irt az ifjúság számára (Lócse, 1827.) Osterlamm Efraim másik őse pedig a mult században (Pozsony 1781.) szintén latinul egy német grammatikát „a haza polgárainak használatára.“ Édes atyja Osterlamm János Károly (Johann Carl) a löcsei német evangélikus hitközségnek volt hosszú időközön keresztül buzgó lelkipásztora. Itt Löcsén született Osterlamm Ernő 1823. június 9-én; édes anyja Barto Zsuzsanna volt. Az Osterlamm család rokonságban állott több szepességi ősmert nevű családon kívül református lelkészi családokkal is, így a György családdal. Ernőnek nőtestvére neje volt György József szatmári pap és esperesnek, kitől György József Máramarosmegye főorvosa, György Aladár és Endre ősmert nevű írónk édesatyja, és György Lajos volt szatmár-németi pap, György Lajos jelenleg losonci tanár édes atyja származtak. Nevelt leánya Osterlamm Olga, Géresi Kálmán főisk. tanár neje.

Osterlamm Ernő iskoláit Löcsén kezdte, majd külföldi egyetemre ment, melyeken több évet töltött, teljesen elvégezvén a teológiát. A tehetséges, alapos képzettségű ifjú először a löcsei iskolában nyert alkalmazást, majd az Uray családhoz került, mint nevelő. Az ötvenes évek elején Szoboszlai Pap István superintendens kinevezte ideiglenesen tanáru a debreczeni kollégiumhoz s mikor a főgimnázium az 1853/54-ik tanévben nyilvánossági jogot nyert, megválasztatott rendes tanáru a Szártory alapra, melynek egyik főfeltétele az, hogy az abból fizetett tanár ág. ev. vallású legyen, — az alapító ezzel is egyengetni óhajtván a két testvér protestáns felekezet közötti egyesülést. Azóta folyton a debreczeni főiskolában tanárkodott. Kezdetben a gimnáziumban tanított fölváltva különféle tantárgyakat. A

hatvanas évek elején a tanítóképezdehez ment át Veres Lászlóval és Lengyel Zsigmonddal s kevés ideig igazgatója is volt a praeperendiának. Később mint a bölcsészeti tanszak egyik tanára részint megint a gimnáziumban tanított psychológiát, logikát, német nyelvet, részint az akadémián tanított. Neje volt Koller Johanna, hitbuzgó, jótévő kegyes asszony, ki több úrnővel együtt alapította a debreczeni ág. ev. filléregyletet, a kisdud egyház iskolája és árvái gyámoltása végett; ő volt lelke, vezetője Handtel Vilmosné úrnővel a tevékeny filléregyletnek. Pár évvel ezelőtt elveszítette hű élete társát Oszterlamm Ernő és tanárságának 40-ik éve után nyugalomba vonult. A kollégium tanulói javára nejevel együtt nagyobb ösztöndíj alapítványt tett, mely már régebben életbe is lépett, valamint a helybeli és a lócsi ágostai hitv. egyházak számára is.

A temetés, a közönség óriási részvétele mellett, vasárnap, f. hó 22-én történt meg. A háznál a főiskolai énekkar szabatosan elzengett éneke után *Materny Lajos* ág. hitv. ev. lelkész mondott imádságot, majd megindult a menet kifelé a Kossuth-(Czegléd)-utcai temetőbe, a koszorúkkal dúsan ellátott koporsót tanártársak tevény föl a gyászokcsira, mely mellett még egy másik kocsi számtalan koszorút vitt, — a nagyszámú rokonság, jó barátok koszorúi között ott levén a főiskolai tanárkar s a helybeli ág. hitv. ev. egyház presbyteriumának koszorúja is, mely presbyteriumnak a megboldogult egyik előkelő tagja volt.

A temetőben a nyitott sírhalom előtt *Csiky Lajos* theol. tanár mondott a főiskolai tanárkar nevében és megbízásából rövid sírbeszédet, mely után még az énekkar énekelt s ugyancsak *Materny Lajos* lelkész imádkozott a koporsó lebecsáttatott a sírgödörbe.

Csiky Lajos sírbeszéde következőleg hangzott:

„Ne tegyük még le egy perczig a sírgödörbe ezen koporsót; ne adjuk még át egy küssé az anyaföld nyugtató, de egyszersmind enyésztető kebelének a drága hamvakat. A főiskola tanárai nevében egynek joga lehet még megszólalni itten a kegyelet, a kartársi tisztelet és szeretet hangján, hiszen családja után mi, volt tanártársai állottunk az ő jó és nemes szívéhez legközelebb.

Hosszú 40 éven át működött ő a tanügy szolgálatában, lankadatlan buzgalommal akkor is, mikor már lankadni kezdettek erői.

S mi tudjuk azt legjobban, kik közvetlen közelből ismerhettük őt, hogy milyen tanár volt a mi Istenben boldogult kartársunk!

Szeretet és nemes lelkesedés, bevonva egy fenkölt lélek minden egyéb tiszta érzelmeinek ragyogó fényétől; üde, hamasítatlan, idealizmus, mely előtt folyton magas eszmények lebegtek, s mely vallásos lelkületével imádsággá avatta föl a munkát: ez jellemzi az ő áldott, közhasznú tanári tevékenységét. Oh milyen boldog volna az emberiség, ha a mi műveltségben, tudományban előhaladt korunk, melyben olyan erős a világosság fénye, de olyan gyöngé a melegség ereje, minél több ilyen, hitben állhatatos, a jó szív, az emelkedett lélek dicső munkáiban gazdag férfúval dicsekedhetnék, a milyen a megboldogult vala! Tanár volt ő minden erejéből, ki küzdött a sötétség ellen a világosságért, egészséges, józan gondolkodással mindenekelőtt anyagi alapokat óhajtva teremteni mindenütt, melyek aczélozzák a küzdők erejét, s a végzendő munka értékét örök időkre biztosítják.

Neve kollégiumunk évkönyveinek lapjaira enyészhetetlen betűkkel van fölírva. Hirdetik azt szellemi életének munkái s szép alapítványai egyiránt.

Gyászlobogót lenget az őszi hervadás szellője főiskolánk homlokzatán, és az a gyászlobogó néma borongással azt susogja nekünk, hogy a múzsák ama fölszentelt hajléka fájó emlékezettel áldja derék munkásának emlékezetét, ki szerető szíve sugallatát követve ide költözött szíve fele, hű felesége mellé, hogy együtt porladjanak — a feltámadásig!

Miénk voltál életedben, nem akartunk szó nélkül elbocsátani utolsó útat legutolsó néhány lépésére. Miénk maradsz haláloedban is, — szerető lelked, becsületességed hű emlékezetével.

Legyen csöndes síri álmod!

Isten veled! Isten veled!“

Immár tehát ott nyugszik a megboldogult jó ember az ő földi vándorlásának végpihenő helyén, a temető porában. Neve, emlékezete azonban él közöttünk, azt nem törli el egykönnyen az idő emészto ereje.

Béke poraira! Áldás emlékezetén!

IRODALOM.

Élet a halálban. Nagyobb és kisebb halotti beszédek és imádságok. (1851—1893.) Irta: *Szász Károly*. Budapest, kiadja Kókai Lajos. Ára 2 frt 80 kr.

Az óriási munkaerejű *Szász Károly* „*Papi dolgozatai*“-nak negyedik kötetét mutatjuk most be olvasóinknak, melyben ő 15 nagyobb, 71 kisebb halotti beszédet (néhányiket imádsággal) s 10 halotti imádságot (beszéd nélkül) állított össze azok közül, melyeket már 42 évre (1851—1893.) terjedő papi hivatala alatt, különböző helyeken, különböző koporsók felett tartott. A nagyobb beszédek következők: I. Török Pál püspök felett (elő- és utóimával). II. Gróf Lónyay Menyhért emlékezete: 1. gyászbeszéd a koporsó felett, 2. végáldás a sírboltnál, 3. emlékbeszéd az egyházkerületi közgyűlésen. III. Emlékbeszéd Antal János erdélyi püspök felett. IV. A valódi Nagy. Gróf Teleki József felett. V. Szilády László felett (utóimával). VI. Elvégeztetett! — Fördös Lajos felett. VII. Dobos János felett. VIII. Révész Bálint (tiszántúli püspök) húcsúja. IX. Sipos Pál felett. X. Gróf Teleki Gyula felett (utóimával). XI. Ifj. Gróf Ráday Gedeon felett. XII. A befejezett élet. Jordán István felett. XIII. B. Kemény Gábor felett (megáldással). XIV. Arany János s övéi fölött: 1. Arany János ravatalánál, 2. Arany Jánosné felett, 3. Széll Piroska (Arany János unokája) felett. XV. Z. Dr. Wagner János emlékezete. — A kisebb beszédek között is országos nevű egyének fölött tartottakkal találkozunk (P. Szathmáry Károly, Mészöly Géza, dr. Ballagi Mór, Gönczy Pál, Tanárky Gedeon, Kerkápoly Károly, Salamon Ferencz stb.)

E beszédek és imádságok — mint szerző maga is mondja előszavában — talán nagyon is alkalmiak, de rendkívüli érdemök az, — és ez a fő minden ilyen kiadványnál — hogy telve vannak szebbnél-szebb gondolatokkal, melyek másokban is gondolatokat ébreszthetnek. És tökéletesen igaz az előszó következő tétele, melynél jobban e könyvet jellemezni nem lehet: „De legyenek e beszédek bármily egyéniek és alanyiak, egy gondolat vonul át rajtuk s uralkodik felettük, az a krisztusi szó, az az evangeliomi gondolat: hogy a halál nem elmulás, nem megsemmisülés, a halál csak elváltozás, fordulópont az ember örök életében; a halálban élet van — a minek könyvem címében is kifejezést adtam.“

Nagyon melegen ajánljuk e jó könyvet temető lelkészeink figyelmébe. Bármely könyvtárnak is értékes darabját képezi egy ilyen munka.

A nagy-kikindai evang. reform. egyház templomának felszentelése alkalmával 1891. október 18. tartott könyörgések és egyházi beszédek. Kiadja a nagy-kikindai evang. ref. egyház. Ára 20 kr. Nagy-Kikinda, 1893. Az egyház tulajdona. A füzet elején templomszentelési imádság áll *Szabó János* békés-bánati ev. ref. esperestől. Ezt „Az Ur kegyelmes válasza, a gyülekezet templomszentelési imájára“ cz. a. egyházi beszéd követi *Garzó Gyula* gyomai ev. ref. lelkésztől s egyházmegyei tanácsbírótól Királyok első könyve IX: 1—3. alapján. Utána úrvacsorai beszéd következik, *Fekete Gyula* nagy-kikindai ev. ref. lelkésztől. Ezután keresztelési beszéd van a füzetben *Szalay József* n.-becskerekői ev. ref. lelkésztől s végül zár-imádság áll *Pap Imre* hód-mezővásárhelyi ev. ref. lelkésztől. Mindezen imádságok és beszédek gyönyörűen szép alkatrészei voltak egy ilyen ünnepélyes isteniszteletnek. Ajánljuk e füzetet, bármily későn látott is az napvilágot, ajánljuk szép czélfára tekintettel is, olvasóink figyelmébe, pártfogásába. Megérdemli a megszerzést.

Egyháztörténelmi adalékok.

A felső-szabolcsi ev. ref. egyházmegye lelkészeinek névsora 1741—1800.

E becses lapok hasábjain nem egyszer jelennek meg történelmi vonatkozású közlemények, melyek magyar prot. egyházunk, közelebbről pedig a tiszántúli ref. egyházkerület multjára nézve érdekes adatokat tartalmaznak. E körülmény folytán veszem magamnak én is a bátorságot, hogy az alábbi egyháztörténelmi adatokat, melyeket a felső-szabolcsi ev. ref. egyházmegyének Nagy-Kállón levő levéltárából böngésztem ki, e lapok útján köztudomásra hozzam. Igaz, hogy ez adatok főként a felső-szabolcsi egyházmegye történelmét illetik első sorban, de annyiban közérdekűek lehetnek, a mennyiben — mint hiszem — nem egy lelkészársunk leendő, ki az elmondandókban egyik vagy másik ősapjának viselt dolgait ismerheti meg.

Nevezett egyházmegye levéltárában keresgélve s az itt-ott már alig olvasható megfakult betűket olvasgatva, sok érdekes adat köti le figyelmünket, melyek közül mindmennyi megérdemelné, hogy a levéltári szekrények homályából kivéssék s napvilágra hozassék. Így a legelső kötet 76-ik s következő lapjain egy névsor vonja magára figyelmünket, mely azok eredeti névalírását tartalmazza, kik az 1741. évtől 1800-ig a felső-szabolcsi egyházmegyében kezdték meg lelkészi pályájukat s mint ilyenek az egyházmegye törvényeinek aláírtak, vagy subscribáltak. Mintegy 200 név olvasható itt, melyeknek tulajdonosaiból állott egy félszázadon által az egyházmegye gyakorló papsága.

A nevezett lapokon az alábbiak olvashatók. Hol az évszám és illetőségi hely is megjelöltettek, ott azokat én is kiírtam, egyebütt pedig csak a nevek felsorolására szorítkozhattam.

Anno Dm. 1741. Die 3. Máji K. Jánosini R. Exmissorum nomina hic sequunt:

Andreas Kaszonyi Junior
Franciscus Ráczkevi Junior
Johannes Miskolczi
Michäel Szent Jóby

Paulus Szathmáry
Sygsmundus Tsokolaki (?)
Stephanus Tury.

Anno Dm. 1742. Die 27. Junii Madani exmissorum nomina:

Michäel Héreczi
Ladislaus Matolai Béltekiensis
Stephanus Pápai Minister Bogatiensis
Sigismundus Sz.-péteri p. Comociensis
Sigismundus Berszebi Callo Semjeniensis
Joannes Szigeti Fekeiensis Pastor
Stephanus Kováts Farkas Minister Veresmartiensis
Adamus Forgolányi m. k. Apatiensis
Stephanus Vámosi Minister Domradiensis
Stephanus Zámbari Minist. Eperjeskeiensis
Johannes Szemerei Min. Gávaiensis 26. máj. 1743.
Georgius Tallyai Min. Beregiensis
Josephus Onodi Min. Vajaiensis
Josephus Farkas Min. Bujaiensis
Stephanus Pápai Min. Bogáthiensis.

Anno Dm. 1744. Exmissorum nomina:

Charissimus Dom. Johannes Harmaci
R. D. Joh. Lendvai Gavaiensis
R. D. Michäel Polgári Kereszturiensis
R. D. Josephus Szerencsi Bujaiensis.

Anno 1746. Die 25. Maj. Exmissor.

Johannes Medgyasszai pásztor Madaiensis
Michael Medgyasszai pásztor Bulyiensis
Johannes Lenkei p. Ugornyaiensis
Andreas Medgyasszai p. Tethiensis
Michäel Borsi p. Thuseriensis
Johannes Bodnár p. Fékeiensis
Georgius Csengeri p. Léteiensis
Stephanus Tasnádi Ao. 1747.
Gabriel Solymosi 1748.

Johannes Soltész

Stephanus Szombati

Stephanus Vasvári

Martinus Kiss 1749. 7. Maii

Michäel Miskolczi

Stephanus Mezei

Michael . . . Lányi

Michael Szathmári Die 29 Martii 1753.

Stephanus Sz. Péteri Die 29 Martii 1753.

Petrus N. Sallai Die 29 Martii 1753.

Anno 1754 Die 27 Junii.

Stephanus Szenás Batori

Michael Horváth.

Anno Domini 1756 Die 17 Junii.

Alexander Orban

Stephanus Zajzon

Stephanus Szerencsi 1757. Die 14. Máj.

Petrus Molnár 1758. Die 10. Máj.

Georgius E. Solymosi Ao. 1758. 10. Máj.

Georgius Farkas 1758. Die 10. Máj.

Stephanus Koszma Ao. 1758. Die 10. Máj.

Joann. Czeglédi Ao. 1758. Die 10. Máj.

Nicolaus Peleskei Ao. 1759. Die 8. Márcz.

Stephanus Oláh Anno eodem in Martio.

Sigismundus Katona Ao. 1760. Die 7. Máj.

Mihaél K. Berhidai Ao. 1760. 7-ma Máj.

Stephanus Hajdu Ao. 1761. Die 6. Máj.

Mihaél K. Balogh 6-ma Máj.

Franciscus Tóth 6-ma Máj.

Stephanus Szabó 6-ma Máj.

Josephus Sz. Péteri 6-ma Máj.

Joannes Veszprémi 6-ma Máj 1761.
 Stéphanus Kováts 1760. 7-a Máj.*
 Stephanus Hadadi Die 5. Máj 1762.
 Stephanus Tsábrány Erhsek Die 5. Máj 1762.
 Michaël Varga Die 18. Máj 1763.
 Michaël Soltész Die 18. Máj 1763.
 Georgius Kovács Die 18. Máj 1763.
 Johannes Molnár Somody Ao. 1763. Die 18. Máj.
 Gabriel Nemes Ao. 1763. Die 23. Máj.
 Andreas Szőlősi Ao. 1764. Die 23. Máj.
 Paulus Patróczy Ao. 1765. Die 14. Máj.
 Stephanus Balási Ao. 1765. Die 14. Máj.
 Stephanus Katona 1765. 5-a Febr.
 Petrus Bodnár 1765. 5-a Febr.
 Gabriel Liszcai 1766. 13-a Marc.
 Stephanus Kiss Ao. 1766. Die 13. Marc.
 Sigismundus Szentpéteri Ao. 1766. Die 13. Marc.
 Georgius Szigeti Szoboszlaiensis 1766. 13. Marc.
 Samuel Gyimóti 1768. 22. Jun.
 Andreas Orosz 1768. 22. Jun.

Közli: Farkas Lajos.

(Vége köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Tiszántúli egyházkerületi lelkesz-értekezlet.** Az elvetett mag, úgy látszik, gyökeret fog verni és sudarfává növekedik. Ertesülésünk szerint a közelebb kezdődő egyházker. közgyűlés 4-ik napjának (nov. 4.) délutánján értekezletet hív össze a Biki Károly györgyteleki lelkesz barátunk által erre e Lap 40-ik számában fölkerült esperes urak egyike. Előre is föl hívjuk a közgyűlés tagjainak figyelmét a véghetetlenül fontos érdekeket szolgálni óhajtó értekezletre, s kérjük a lelkesz urakat, hogy arra minél nagyobb számmal megjeleni sziveskedjenek.

— **Lelkeszképességi vizsgák Debreczenben.** Ma és holnap lelkeszképességi vizsgák tartanak tiszántúli egyházkerületünk e végből kinevezett vizsgáló bizottsága előtt. Második vizsgára 6 tiszt. atyafi jelentkezett, u. m. Tóth Mihály debreczeni tornatanár, Kovács Emil debreczeni, Zih Sándor pocsaji, Koroknay István szatmárnémetii, Szabó Béla körös-tarcsai, Dávid Sándor h.-hadházi s.-lelkesz; első vizsgára pedig 12-en állottak elő, u. m. Miklovicz József h.-m.-vásárhelyi, Györffy József h.-m.-vásárhelyi, László Gyula h.-nánási, Konrad Géza b.-gyulai, Bugyi János geszti s.-lelkesz, Domby László esk. fel. s.-tanár, Szabó Mihály, Szabó János, Szilágyi Imre esk. fel. köztanító, Ujlaky Béla, Makai Elek körös-tarcsai s.-lelkesz és Pótor Elemér.

— **Dr. Török József,** debreczeni főiskolai tanár, f. hó 7-ikén érte meg és ünnepelte m. tud. akadémiái tagságának 50 éves jubileumát, mely napon őt br. Eötvös Loránd elnök és Szily Kálmán főtitkár az Akadémia részéről meleg hangú levéllel üdvözölték. Kész örömmel vesszük át és reprodukáljuk az üdvözlő levél jó kívánatát: engedje az ég, hogy őt friss erőben, egészségben még sokáig tisztelhesük közöttünk.

* A lap aljára — hihetőleg — utólagosan iratott be. F. L.

— **Debreczeni főiskola.** A f. isk. évben tartandó theologiai alapvizsgálatokra a következő feladatok tüzetek ki: I. *Az egyháztörténelem köréből:* Béza Theodor élete, hatása s a magyar reformációval érintkezése. — II. *Az ó szövetségi isagogika köréből:* A massarethi szöveg s ennek az eredeti szöveghez való viszonya. — III. *A vallásbölcsészet köréből:* A vallási tudat fejlődése az indo-germán népeknél.

— **Széniör-beiktatás a debreczeni főiskolában.** F. hó 25-ikén iktatta be dr. Kovács Sándor akadémiai igazgató, a theol. tanárok és nagyszámú ifjúság jelenlétében *Jánossy Zoltán*, ez évi főisk. széniört hivatalába. A szép tanulmányra valló értekezés „*A világ vallása*” cím alatt a keresztyén vallásról, mint világvallásról szólt, a római levél, különösen ennek 9. 10. 11. részei alapján. Felolvasó a levelet a keresztyén vallás világvallási programjának tartja, melyben a keresztyénység rendeltetését rajzolja Pál — a zsidósággal és a pogányokkal, vagyis az egész embervilággal szemben. E szerint a római levél nem az öröküdv és örök kárhozat kérdésével foglalkozik, hanem egy történelmi, közelebb-ről üdvtörténelmi problémát fejteget. Ennek az üdvtörténelemnek mozzanatai ellentétesek, de a vég egységes leend (v. ö. Róm. 11, 25. 26. 30. 31. 32.); a történelemnek kezdetben egységes folyama kétfelé vált és két mederben (hit és hitetlenség, jó és gonosz) folyik; de végül ismét egy mederbe szakad (egyetemes megtérés, egyetemes hívés). Egyes theologusok teljesen félreértik szerinte a Pál universalismusát; helytelenül járnak el; mert a mi az üdvtörténelem vége után következik, arra (az örökkévalóságra) csak az üdvtörténelem végéből lehet következtetést vonni. E végről pedig így nyilatkozik Pál apostol: „Isten mindeneket engedetlenség (bűn) alá zárt, hogy mindeneken könyörüljön.” Felolvasó szerint ebből az következik, hogy, mint az üdvtörténelem vége: az örökkévalóság is egységes leend. Minden halottak — kivétel nélkül — feltámadnak; a bűnösök elveszik büntetésüket, és aztán megtérnek és hisznek az Ur Jézus Krisztusban; hiszen I. Kor. 15, 26-ból világos, hogy a halál: a bűn büntetése (Gen. 2, 17. Róm. 5, 12.) eltörlöttetik; így elevenednek meg mindenek, a kik Ádámban meghaltak, az Ur Jézus Krisztusban (I. Kor. 15, 22.); így leend ama boldog örökkévalóságban Isten mindenekben (I. Kor. 15, 28.); mert „*a ki büntet, az nem minden; a ki szeret, az a minden.*” Az érdekes fejtegetésekben gazdag értekezés felolvasása s eskütétel után az új esküdt-felügyelők: Diószegi Mihály, Fazekas Gyula, Szilágyi Imre és Csutoros Albert tették le esküjüket a tanárkar előtt.

— **A beregi egyházmegye köréből.** Ezen egyházmegye f. hó 12., 13. napjain tartotta meg őszi közgyűlését, melyen — mint a „Bereg” okt. 15-iki számában olvassuk — élénk vitára adott alkalmat azon kérdés, hogy az esperesi állásra beadott szavazatok nyomában felbontassanak-e, vagy csak a novemberi egyházkerületi közgyűlés után, mely hivatva van határozni a felett, hogy az Uray Imre egyh. m. gondnok által felvetett elvi kérdések — melyek a választás érvényére is befolyással lehetnek — fel fognak-e a konvent elé terjesztetni? Uray gondnok emelkedett, szép, higgadt beszédben hangsúlyozta, hogy az esperesi választásból fenmaradt pártszennvedélyek lecsillapítására fő tekintetet kell fordítani. A béke és kölcsönös bizalom helyreállítása érdekében javasolta, hogy a szavazatok felbontására neveztessek ki a küldöttség, de a felbontás a már úgy is közel levő novemberi egyházkerületi közgyűlés után s annak határozatához képest tartassék meg. A higgadtabb rész

Nagyon melegen ajánljuk e jó könyvet temető lelkészeink figyelmébe. Bármely könyvtárnak is értékes darabját képezi egy ilyen munka.

A nagy-kikindai evang. reform. egyház templomának felszentelése alkalmával 1891. október 18. tartott könyörgések és egyházi beszédek. Kiadja a nagy-kikindai evang. ref. egyház. Ára 20 kr. Nagy-Kikinda, 1893. Az egyház tulajdona. A füzet elején templomszentelési imádság áll *Szabó János* békés-bánáti ev. ref. esperestől. Ezt „Az Ur kegyelmes válasza, a gyülekezet templomszentelési imájára“ cz. a. egyházi beszéd követi *Garzó Gyula* gyomai ev. ref. lelkésztől s egyházmegyei tanácsbírótól Királyok első könyve IX: 1—3. alapján. Utána úrvacsorai beszéd következik, *Fekete Gyula* nagy-kikindai ev. ref. lelkésztől. Ezután keresztelési beszéd van a füzetben *Szalay József* n.-becskereki ev. ref. lelkésztől s végül zár-imádság áll *Pap Imre* hód-mezővásárhelyi ev. ref. lelkésztől. Mindezen imádságok és beszédek gyönyörűen szép alkatrészei voltak egy ilyen ünnepélyes istentiszteletnek. Ajánljuk e füzetet, bármily későn látott is az napvilágot, ajánljuk szép czéljára tekintettel is, olvasóink figyelmébe, pártfogásába. Megérdemli a megszerzést.

Egyháztörténelmi adalékok.

A felső-szabolcsi ev. ref. egyházmegye lelkészeinek névsora 1741—1800.

E becses lapok hasábjain nem egyszer jelennek meg történelmi vonatkozású közlemények, melyek magyar prot. egyházunk, közelebbről pedig a tiszántúli ref. egyházkerület multjára nézve érdekes adatokat tartalmaznak. E körülmény folytán veszem magamnak én is a bátorságot, hogy az alábbi egyháztörténelmi adatokat, melyeket a felső-szabolcsi ev. ref. egyházmegyének Nagy-Kállón levő levéltárából böngésztem ki, e lapok útján köztudomásra hozzam. Igaz, hogy ez adatok főként a felső-szabolcsi egyházmegye történelmét illetik első sorban, de annyiban közérdekűek lehetnek, a mennyiben — mint hiszem — nem egy lelkésztársunk leend, ki az elmondandókban egyik vagy másik ősapjának viselt dolgait ismerheti meg.

Nevezett egyházmegye levéltárában keresgélve s az itt-ott már alig olvasható megfakult betűket olvasgatva, sok érdekes adat köti le figyelmünket, melyek közül mindmegannyi megérdemelné, hogy a levéltári szekrények homályából kivéssék s napvilágra hozassák. Így a legelső kötet 76-ik s következő lapjain egy névsor vonja magára figyelmünket, mely azok eredeti névalírását tartalmazza, kik az 1741. évtől 1800-ig a felső-szabolcsi egyházmegyében kezdték meg lelkészi pályájukat s mint ilyenek az egyházmegye törvényeinek aláírtak, vagy subscribáltak. Mintegy 200 név olvasható itt, melyeknek tulajdonosaiból állott egy félszázadon által az egyházmegye gyakorló papsága.

A nevezett lapokon az alábbiak olvashatók. Hol az évszám és illetőségi hely is megjelöltettek, ott azokat én is kiírtam, egyebütt pedig csak a nevek felsorolására szorítkozhattam.

Anno Dm. 1741. Die 3. Máji K. Jánosini R. Exmissorum nomina hic sequunt:

Andreas Kaszonyi Junior
Franciscus Ráczevi Junior
Johannes Miskolczi
Michäel Szent Jóby

Paulus Szathmáry
Sygsmundus Tsokolaki (?)
Stephanus Tury.

Anno Dm. 1742. Die 27. Juni Madani exmissorum nomina:

Michäel Héreczi
Ladislaus Matolai Béltekiensis
Stephanus Pápai Minister Bogatiensis
Sigismundus Sz.-péteri p. Comociensis
Sigismundus Berszebi Callo Semjeniensis
Joannes Szigeti Feketiensis Pastor
Stephanus Kováts Farkas Minister Veresmartiensis
Adamus Forgolányi m. k. Apatiensis
Stephanus Vámosi Minister Domradiensis
Stephanus Zámbai Minist. Eperjeskeiensis
Johannes Szemerei Min. Gávaiensis 26. máj. 1743.
Georgius Tállyai Min. Beregiensis.
Josephus Onodi Min. Vajaiensis
Josephus Farkas Min. Bujiensis
Stephanus Pápai Min. Bogáthiensis.

Anno Dm. 1744. Exmissorum nomina:

Charissimus Dom. Johannes Harmaci
R. D. Joh. Lendvai Gavaiensis
R. D. Michäel Polgári Kereszturiensis
R. D. Josephus Szerencsi Bujiensis.

Anno 1746. Die 25. Maj. Exmissor.

Johannes Medgyasszai pásztor Madaiensis
Michael Medgyasszai pásztor Bulyiensis
Johannes Lenkei p. Ugornyaiensis
Andreas Medgyasszai p. Tethiensis
Michäel Borsi p. Thuseriensis
Johannes Bodnár p. Fékeiensis
Georgius Csengeri p. Létaiensis
Stephanus Tasnádi Ao. 1747.
Gabriel Solymosi 1748.

Johannes Soltész
Stephanus Szombati
Stephanus Vasvári
Martinus Kiss 1749. 7. Maii

Michäel Miskolczi
Stephanus Mezei
Michael . . . Lányi

Michael Szathmári Die 29 Martii 1753.
Stephanus Sz. Péteri Die 29 Martii 1753.
Petrus N. Sallai Die 29 Martii 1753.

Anno 1754 Die 27 Junii.

Stephanus Szenás Bátori
Michael Horváth.

Anno Domini 1756 Die 17 Junii.

Alexander Orban
Stephanus Zajzon
Stephanus Szerencsi 1757. Die 14. Máj.
Petrus Molnár 1758. Die 10. Máj.
Georgius E. Solymosi Ao. 1758. 10. Máj.
Georgius Farkas 1758. Die 10. Máj.
Stephanus Koszma Ao. 1758. Die 10. Máj.
Joann. Czeglédi Ao. 1758. Die 10. Máj.
Nicolaus Peleskei Ao. 1759. Die 8. Márcz.
Stephanus Oláh Anno eodem in Martio.
Sigismundus Katona Ao. 1760. Die 7. Máj.
Mihaél K. Berhidai Ao. 1760. 7-ma Máj.
Stephanus Hajdu Ao. 1761. Die 6. Máj.
Mihaél K. Balogh 6-ma Máj.
Franciscus Tóth 6-ma Máj.
Stephanus Szabó 6-ma Máj.
Josephus Sz. Péteri 6-ma Máj.

Joannes Veszprémi 6-ma Máj 1761.
 Stéphanus Kováts 1760. 7-a Máj.*
 Stephanus Hadadi Die 5. Máj 1762.
 Stephanus Tsábrány Erhsek Die 5. Máj 1762.
 Michaél Varga Die 18. Máj 1763.
 Michaél Soltész Die 18. Máj 1763.
 Georgius Kovács Die 18. Máj 1763.
 Johannes Molnár Somody Ao. 1763. Die 18. Máj.
 Gabriel Nemes Ao. 1763. Die 23. Máj.
 Andreas Szóllósi Ao. 1764. Die 23. Máj.
 Paulus Patróczy Ao. 1765. Die 14. Máj.
 Stephanus Balási Ao. 1765. Die 14. Máj.
 Stephanus Katona 1765. 5-a Febr.
 Petrus Bodnár 1765. 5-a Febr.
 Gabriel Liszkai 1766. 13-a Marc.
 Stephanus Kiss Ao. 1766. Die 13. Marc.
 Sigismundus Szentpéteri Ao. 1766. Die 13. Marc.
 Georgius Szigeti Szoboszlaiensis 1766. 13. Marc.
 Samuel Gyimóti 1768. 22. Jun.
 Andreas Orosz 1768. 22. Jun.

Közli: *Farkas Lajos.*

(Vége köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Tiszántúli egyházkerületi lelkész-értekezlet.** Az elvetett mag, úgy látszik, gyökeret fog verni és sudarfává növekedik. Ertesülésünk szerint a közelebb kezdődő egyházker. közgyűlés 4-ik napjának (nov. 4.) délutánján értekezletet hív össze a Biki Károly györgyteleki lelkész barátunk által erre e Lap 40-ik számában fölkerült esperes urak egyike. Előre is fölhevítjük a közgyűlés tagjainak figyelmét a véghetetlenül fontos érdekeket szolgálni óhajtó értekezletre, s kérjük a lelkész urakat, hogy arra minél nagyobb számmal megjelenni szíveskedjenek.

— **Lelkészképeségi vizsgák Debreczenben.** Ma és holnap lelkészképeségi vizsgák tartatnak tiszántúli egyházkerületünk e végből kinevezett vizsgáló bizottsága előtt. Második vizsgára 6 tiszt. atyafi jelentkezett, u. m. Tóth Mihály debreczeni tornatanár, Kovács Emil debreczeni, Zih Sándor pocsaji, Koroknay István szatmárnémeti, Szabó Béla körös-tarcsai, Dávid Sándor h.-hadházi s.-lelkész; első vizsgára pedig 12-en állottak elő, u. m. Miklovicz József h.-m.-vásárhelyi, Györffy József h.-m.-vásárhelyi, László Gyula h.-nánási, Konrád Géza b.-gyulai, Bugyi János geszti s.-lelkész, Dombó László esk. fel. s.-tanár, Szabó Mihály, Szabó János, Szilágyi Imre esk. fel. köztanító, Ujlaky Béla, Makai Elek körös-tarcsai s.-lelkész és Pótor Elemér.

— **Dr. Török József,** debreczeni főiskolai tanár, f. hó 7-ikén érte meg és ünnepelte m. tud. akadémiai tagságának 50 éves jubileumát, mely napon öt br. Eötvös Loránd elnök és Szily Kálmán főtítkárs az Akadémia részéről meleg hangú levéllel üdvözölték. Kész örömmel vesszük át és reprodukáljuk az üdvözlő levél jó kívánatát: engedje az ég, hogy öt friss erőben, egészségben még sokáig tisztelhesük közöttünk.

* A lap aljára — hihetőleg — utólagosan iratott be. F. L.

— **Debreczeni főiskola.** A f. isk. évben tartandó theologiai alapvizsgálatokra a következő feladatok tüzetek ki: I. *Az egyháztörténelem köréből:* Béza Theodor élete, hatása s a magyar reformációval érintkezése. — II. *Az ó szövetségi isagogika köréből:* A massarethi szöveg s ennek az eredeti szöveghez való viszonya. — III. *A vallásbölcsezet köréből:* A vallási tudat fejlődése az indo-germán népeknél.

— **Szénior-beiktatás a debreczeni főiskolában.** F. hó 25-ikén iktatta be dr. Kovács Sándor akadémiai igazgató, a theol. tanárok és nagyszámú ifjúság jelenlétében *Jánossy Zoltán*, ez évi főisk. szénior hivataltába. A szép tanulmányra valló értekezés „*A világ vallása*” cím alatt a keresztyén vallásról, mint világvallásról szólott, a római levél, különösen ennek 9. 10. 11. részei alapján. Felolvasó a levelet a keresztyén vallás világvallási programjának tartja, melyben a keresztyénség rendeltetését rajzolja Pál — a zsidósággal és a pogányokkal, vagyis az egész embervilággal szemben. E szerint a római levél nem az öröküdv és örök kárhozat kérdésével foglalkozik, hanem egy történelmi, közelebbi ről üdvtörténelmi problémát fejteget. Ennek az üdvtörténelemnek mozzanatai ellentétesek, de a vég egységes leend (v. ö. Róm. 11, 25. 26. 30. 31. 32.); a történelemnek kezdetben egységes folyama kétfelé vált és két mederben (hit és hitetlenség, jó és gonosz) folyik; de végül ismét egy mederbe szakad (egyetemes megtérés, egyetemes hívés). Egyes theologusok teljesen félreértik szerinte a Pál universalismusát; helytelenül járnak el; mert a mi az üdvtörténelem vége után következik, arra (az örökkévalóságra) csak az üdvtörténelem végéből lehet következtetést vonni. E végről pedig így nyilatkozik Pál apostol: „Isten mindeneket engedetlenség (bűn) alá zárt, hogy mindenenken könyörüljön.” Felolvasó szerint ebből az következik, hogy, mint az üdvtörténelem vége: az örökkévalóság is egységes leend. Minden halottak — kivétel nélkül — feltámadnak; a bűnösök elveszik büntetésüket, és aztán megtérnek és hisznek az Ur Jézus Krisztusban; hiszen I. Kor. 15, 26-ból világos, hogy a halál: a bűn büntetése (Gen. 2, 17. Róm. 5, 12.) eltöröltetik; így elevenednek meg mindenek, a kik Ádámban meghaltak, az Ur Jézus Krisztusban (I. Kor. 15, 22.); így leend ama boldog örökkévalóságban Isten minden mindenekben (I. Kor. 15, 28.); mert „*a ki büntel, az nem minden; a ki szeret, az a minden.*” Az érdekes fejtegetésekben gazdag értekezés felolvasása s eskütétel után az új esküdt-felügyelők: Diószegi Mihály, Fazekas Gyula, Szilágyi Imre és Csutoros Albert tették le esküjüket a tanárkar előtt.

— **A beregi egyházmegye köréből.** Ezen egyházmegye f. hó 12., 13. napjain tartotta meg őszi közgyűlését, melyen — mint a „Bereg” okt. 15-iki számában olvassuk — élénk vitára adott alkalmat azon kérdés, hogy az esperesi állásra beadott szavazatok nyomában felbontassanak-e, vagy csak a novemberi egyházkerületi közgyűlés után, mely hivatva van határozni a felett, hogy az Uray Imre egyh. m. gondnok által felvetett elvi kérdések — melyek a választás érvényére is befolyással lehetnek — fel fognak-e a konvent elé terjesztetni? Uray gondnok emelkedett, szép higgadt beszédben hangsúlyozta, hogy az esperesi választásból fenmaradt pártszennvedélyek lecsillapítására fő tekintetet kell fordítani. A béke és kölcsönös bizalom helyreállítása érdekében javasolta, hogy a szavazatok felbontására neveztessek ki a küldöttség, de a felbontás a már úgy is közel levő novemberi egyházkerületi közgyűlés után s annak határozatához képest tartassék meg. A higgadtabb rész

tetszéssel fogadta a békülékeny szellemű közvetítő indítványt, de a gyűlés többsége — különösen az egyházközségek nagyszámu küldöttei — nem küzdhetvén le abbéli kíváncsiságukat, hogy mit rejtenek az esperesi állásra beadott s még mindig lepecsételve levő szavazatok? nyomban követelte azoknak felbontását; a mi aztán szavazattöbbséggel el is határozatván, egy küldöttség felbontotta a szavazatokat, melyből kitűnt, hogy az esperesi állásra 63 egyházközség részéről beadott szavazat közül Sütő Kálmán somi lelkészre 33, Kallós Tivadar beregszászi lelkészre 28 és Nagy Sámuel jándi lelkészre 2 szavazat esett, minél fogva Sütő Kálmán megválasztott esperes küldöttségileg meghivatván, a jelenlevők eljenzései közt megjelent a teremben. Meghatottan köszönte meg a választók által nyújtott megtisztelő bizalmat, de egyszersmind kijelentette, a kölcsönös béke és bizalom lévén jelszava, hogy mindaddig az elnöki székét elfogadni nem fogja, míg a felsőbb egyházi hatóság mindazon elvi kérdések felett dönteni nem fog, melyek a gondnok által felsőbb elbirálás alá terjesztettek. Ez okból ez úttal programbeszédét sem tartja meg, hanem azon időre halasztja, midőn minden, a választással összefüggő elvi kérdések megoldása után székét elfoglalhatja. E szép férfias beszéd, mely egyszersmind a megválasztott esperes békülékeny szellemére is világot vetett, általános tetszésben részesült. Ennek kedvező hatása alatt Uray Imre egyházmegyei gondnok kifejezést adott annak, hogy a most tapasztalt nyílt őszinteség hasonló nyíltságra ösztönzi. Biztosítja a megválasztott esperest, hogy sem a választásnál, sem az abból folyó egyházi hatósági felterjesztéseknél nem vezette őt semminemű személyi tekintet, csupán elvi álláspontok, melyeknek az egyházi felsőbb hatóság részéről leendő eldöntését tisztelettel és bizalommal várja be. Bármint döntsön is azonban a felsőbb egyházi fórum, mint eddig, úgy ezután sem vezetnek személyi tekintetek, és ha ezen választással összefüggő elvi kérdések felsőbb eldöntése után bekövetkezik azon idő, hogy Sütő Kálmán, mint megválasztott esperes elfoglalja elnöki székét, őt, mint elnöktársát megillető tisztelettel és bizalommal fogja üdvözölni, mint a kinek személye iránt eddig is teljes elismeréssel viseltetett. Ezek után a közgyűlés az eddigi elnökség vezetése alatt folytatta további tanácskozásait s intézte az egyházmegyei folyó ügyeket. — Kíváncsian nézünk egyh. ker. közgyűlésünknek ez ügyben hozandó határozata elé. Ugy látszik, hogy maguk a beregiek az engesztelékenység terére léptek immár, s ezzel nagyban megkönnyítik a felsőbb hatóság munkáját.

— **Adományok a debreczeni egyetem javára.** Ujabb értesüléseink szerint a *lépei* egyházközség 100 frtot adott a debreczeni egyetem alapjára, mely összegben kívül még 36 frt gyűlt be a községben. — Az *esztári* egyházban pedig az egyház pénztára 25 frtot, a községi pénztár 5 frtot, egyesek 11 frtot, összesen 41 frtot, a kolozsvári theologiai fakultásra 1 frtot adományoztak. Ezen 1500 lélekből álló egyházközség 1887—88-ban 40 ezer frttal templomot épített, a jövő évben 11,000 frttal új lelkészlakot és iskolákat épít; s tette, teszi ezt kizárólag a hívekre kivetett rendkívül súlyos adóból. Hogy ne volna tehát elismerésre méltó 42 frt adománya! Ugyanott az áldozatkész *Szunyogh Szabolcs* egyh. m. tanácsbíró a debreczeni bölcsészeti fakultásra és a kolozsvári theologiai fakultásra 100—100 forintos alapítványt tett. — *Nádudvaron* is lelkes mozgalom indult meg, eddig 275 frt gyűlvén össze, a mint erről egy másik újdonságunk részletesen szól. — A *beregszászi* ev. ref. egyháztanács 500 koronát szavazott meg a debreczeni egyetem

alapjára. — A debreczeni akadémiai ifjuság azon pártja, mely közelebb az ifjusági könyvtárnok-választás alkalmával győzött, bankettjén 8 frtot gyűjtött össze ugyanezen célra. — *Derecskén* az egyháztanács egyhangúlag 500 frtot szavazott meg s a házankénti gyűjtést is elhatározta. — *Nagy-Károlyból* vettük ugyanezen ügyben a következő szép levelet: A debreczeni főiskolával kapcsolatban álló teljes bölcsészeti kar felállítása érdekében a mozgalom itt a nagy-károlyi ev. ref. egyházban is megindult igen szép eredménnyel, a mennyiben az egyház e célra 500 koronát, egyesek előzetesen 120 koronát, egy szigorló jogász — a debreczeni iskola egykori növendéke, ki magát megneveztetni nem kívánja — 200 koronát, összesen eddigelé 820 koronát ajánlottak fel. Az áldozatra lelkesítő egyházi beszéd legközelebb okt. 29-én, vasárnap, a reformáció emlékűnépevel egyidejűleg fog megtartatni s ugyancsak a már több száz példányban kinyomatott lelkészi felhívás ez alkalommal fog a tehetősebb egyháztagoknak megküldetni; minek folytán a legbiztosabban lehet reményelni, hogy az eredmény az 1000 koronát meg fogja haladni. N.-Károly, 1893. okt. 24. Asztalos György, lelkész. — Pozsony és Szeged a harmadik egyetemért peticionál, küldöttségeket meneszt, föl egészen ő Felsőig, — mi pedig teszünk, gyűjtünk *nem a harmadik, hanem a debreczeni egyetem* érdekében. Nem halt hát ki még most sem az a régi prot. buzgóság, mely annyi nagy és nemes intézményünknek vetette meg alapját!

— **Az egyetem felé.** Mind szélesebb körűvé válik az a mozgalom, melyről most annyit írunk lapjaink, s mely elsőrangú kérdéssé nőtte ki magát városunkban: főiskolánk egyetemi rangra emelésének nagy kérdése. Meg fog ebben immár mozdulni Debreczen egész társadalma is, melyet az alábbi meghívó tegnap estvére értekezletre hívott össze: „A debreczeni ref. főiskolának bölcsészeti fakultással és tanárképzővel kiegészítése oly közönhajjá lett, hogy az ev. ref. országos zsinat is elsőrendű szükségnek jelentette ki azt, valamint a kolozsvári egyetemmel kapcsolatba hozandó theologiai fakultás létesítését is. A debreczeni kollégium tovább fejlesztésére Debreczen város képviselőtestülete és a debreczeni ev. ref. egyház tekintélyes összeget szavaztak meg. — Eltekintve ez alapítványoktól, melyek a nagy cél valóítására nem elegendők, e nemes város kebelében működő minden rendű testületek és egyes polgárok részvételét és érdeklődését is felkelteni és biztosítani óhajtjuk, hogy jó akarattal járuljanak nevezett főiskolánk emeléséhez, mely minden polgárra közhasznú leszen, magára városunkra pedig messzeható fényt vetend, mert tudományos tekintetben méltán emelendi azt a magyar alföld fővárosává. Valóban mint a multban volt, úgy a jövőben szeretett városunk emelkedésének, nagygyá, virágzóvá tételének s messzeható hírének, szellemi és anyagi gazdagságának egyik leghatalmasabb tényezője e főiskola leend. E nagyfontosságú közművelődési mozgalom megismerése és módozatainak megbeszélése céljából szükségesnek láttuk egy széleskörű értekezlet tartását folyó évi október hó 27-ik napján délután 4 órakor, a város-háza nagytermében, melyre t. czímedet tisztelettel meghívjuk és felkérjük. Debreczen, 1893. október 24. Kiss Áron, püspök. Gr. Degenfeld Schomberg József, főispán. Simonffy Imre, kir. tanácsos, polgármester.” — Most már nincsen sem helyünk, sem időnk ezen értekezlet lefolyásáról írni s csak annyit jelzünk, hogy főt. Kiss Áron püspök úr lelkes beszéddel megnyitván az értekezletet, utána gr. Degenfeld József főispán szólott, majd Balogh Ferencz a bölcsészeti fakultás felállításának fontos

voltát fejtegette; dr. Bacsoni Lajos a jogi tanszak kibővítésének szükségére utalt; Márk Endre ügyvéd az egyetemből Debreczenbe háramló előnyöket mutatta ki. Simonffy Imrének a további teendőkre tájékoztató szavai után dr. Medve Kálmán 1000 frtot ajánlott föl az értekezlet nagy lelkesedése mellett az egyetem javára.

— **Nádudvar.** Talán nem lesz érdektelen, ha a mai lefolyt eseményről értesítjük e lap t. olvasóit. Hajdumegye főispánja, mélt. gróf Degenfeld József úr, szokásos évi vizsgálatát tartotta a nádudvari járás szolgabírói hivatalában. A vizsgálatot, bevett szolász szerint, tek. Nábráczky István főszolgabíró úr vendégszerető házában fényes ebéd fejezte be; itt régi szokás szerint jelen volt a két felekezet lelkésze és tanító-testülete. Ebéd alatt megeredt ősi szerint a toasztok árja; elsőben helybeli ev. ref. lelkész, tiszt. Veress Géza emelt poharat a közügyek élén oly magasan álló gr. Degenfeld József úr egészségére; majd beszéd tárgyát képezte a nádudvari járás innen való elhelyeztetése. Az egész társaságon különös elfogultság vett erőt annak elgondolására, hogy szeretve tisztelt főispán úr ily alkalommal talán utólszor jelent meg városunkban. Ekkor született meg az a szép eszme az ev. ref. tanító-testület tagjainak kebelében, hogy e nap emlékére, mélt. gr. D. J. főispán úr egyh. megyei gondnokunk itt időzése örök emlékeül a debreczeni főiskolában felállítandó bölcsészeti kar költségei fedezésére 100, azaz száz frtos alapítványt tesz. — A tanító-testület ez elhatározásának Boldizsár Zsigmond úr adott meghatározó szavakban kifejezést, melynek hatása alatt az egész társaság lelkesen éltette a szép eszmét és azt a testületet, melynek kebelében az megszületett. A nádudvari tanító-testület e szép tettével kimutatta, hogy megértette az ev. ref. egyház egyetemének kiáltó szavát és zászlót bontott az egyházhoz tartozás tettekben kimutatására. Ugyanitt megemlítjük, hogy a nádudvari ref. egyház-tanács 100 frttal, lelkésze tiszt. Veres Géza 50 frttal, rektora Némethy János 25 frttal járult a nevezett célra és ezen kívül az egyh. tagok közt széleskörű gyűjtés indult meg, mely szép reményekre jogosít. Nádudvar, 1893. okt. 19. Egyháztág.

— **A szatmári egyházmegye köréből.** *Dienes Dezső*, ki a szatmári egyházmegye közelebb tartott közgyűlésén eskettetett föl világi tanácsbíróvá, ezen alkalommal 100—100 koronát ajánlott föl az egyh. megyei lelkészi és tanítói gyámintézetek javára. Az ilyen szép, egyházas tett magában hordja ugyan méltó jutalmát, de nagyon megérdemli a nyilvánosság elé hozatalt.

— **Lelkészwálasztás.** A geszti egyházközség mult vasárnapon *Pokoly József* segédlelkészt, ifj. Tisza Lajos nevelőjét választotta meg 34 ellenében 87 szavazattal rendes lelkészévé. Örömmel üdvözljük a szép tehetségű ifjú embert új állásán, hol minden alkalom meg van adva neki talentumai értékesítésére. Legyen boldog ez órállomásán s vezérelje gyülekezetét folyton fentebb a lelkiekben.

— **Halálozás.** *Mészáros József*, nyugalm. törvényszéki bíró, debreczeni főiskolánk gazdasági tanácsának tagja, huzamosabb gyöngéledés után elhunyt folyó hó 22-én, 70 éves korában, s nagy részvét mellett eltemetett 24-én. Egy minden ízében becsületes, szeretetre méltó, hitéhez hű, vallásában buzgó világi férfiút, tanügyünk egyik buzgó támaszát veszítettük el benne. Legyen áldott emlékezet!

— **Előfizetési felhívás „Órálló” című, hetenkint kétszer megjelenő, szabadelvű, demokratikus politikai lapra.** Az a roppant nemzetközi hatalom, melyet ultramontánizmusnak nevezünk, s mely minden modern szabadságnak és haladásnak ellensége s ellensége a

szabadon fejlődő nemzeti államoknak is, hazánkban is mind erősebb harcot kezd a lelkiismereti szabadság, a politikai egyenlőség, fölvilágosult közoktatás, állami önállóság s függetlenség, a nemzeti erősbödés ellen épügy, mint a többi vallásfelekezetek, különösen a protestantizmus ellen, mely szülte s nagyra nevelte a demokratikus szabadságot. E nagy hatalmú, roppant vagyonú ellenséggel szemben, mely az emberi lélek legerősebb szenvedélyére, a vallási fanatizmusra s hazánkban még a jelen alkotmányos viszonyokkal elégedetlen politikai reakcióra, sőt mint a legújabb események mutatják, a nemzetiségi széthúzásra is támaszkodik, a megtámadottnak: a szabadelvű demokratizmusnak s a protestantizmusnak szövetkezniök kell, mert diadalt csakis egyesített erővel arathatnak az egyesült ellenségek ellen. Az „Órálló” minden vallási elfogultságtól vagy szűkkeblű felekezetieskedéstől menten, épen e kettő testvéri szövetségét nyílt, őszinte, becsületes, minden önző érdektől ment védelmezését tűzte ki feladatául. Meg akarjuk oltalmazni a protestantizmust a klérkális hatalomvágy túlkapásai ellen, mert a protestáns szellem szülte a modern felvilágosultságot és demokratikus, szabadelvű társadalmat s annak ma is egyik leghatalmasabb támaszát képezi. De épen ezért küzdelmeinkben számítunk minden, hazáját s a szabadságot őszintén szerető ember közvetlen, vagy közvetett támogatására, odaértve a felvilágosodott katolikusokat, a zsidó polgártársakat, kiknek a protestánsok, a haza és nemzet szeretetét remélve tőlök, kész örömmel nyujtnak testvéri jobbot s más honát és a modern civilizációt szerető felekezetűeket; odaértve a politikai s társadalmi szabadelvűség minden barátját, minden szövetkeztét, — óhajtjuk különösen azok támogatását, kik a Világegyetem nagy Építőmestere nevében építik az emberszeretetet, a türelem és felvilágosultság, szóval a valódi humanizmus szent épületét. A pápa maga mondja, hogy a betű ellen betűt kell állítani. Tanuljunk tőle. Az elhatalmasodott ultramontán sajtó ellen hatalmas szabadelvű sajtót kell állítanunk. E sajtó szerény, de lelkes munkása akar lenni Lapunk, híven teljesítve az „Órálló” kötelességét. A magyar hirlapirodalom roppant fejlődést mutat s nagy érdemeket szerzett, a szabadelvűség védelmében nem egy közlönye végez kitünő szolgálatot, — de valljuk meg, hogy még ez a rész is messze megy a nagy befolyású klérus tömjénezésében, a protestáns egyház s más felekezetek jogos érdekeit s nyilatkozatait pedig vagy nagyon lanyhán s hézagosan, vagy épen nem képviseli. E hiányt akarja pótolni az „Órálló”, mint mondók, nem elfogult felekezetiségből, hanem mert a szabadelvű magyar állam, a demokratikus haladás egyik legerősebb támaszát, mely e téren a multban is annyi hervadhatlan érdemet szerzett, a magyar protestantizmusban látjuk. Igyekezni fogunk tehát a két érdeket, melyek egymással oly szorosan össze vannak forrva, függetlenül, minden pártérdektől menten szolgálni. Igyekszünk a szabadelvűség, a protestantizmus s a többi felekezetek közötti szövetséget s testvériséget erősíteni, munkálni. Igyekszünk közre hatni arra, hogy vagy az ó-katholicizmus tanai honosodjanak meg nálunk, vagy — a 40-es évek mozgalmainak példájára — nemzeti katolikus egyházunk szervezkedjék, a mi az ultramontánizmus ellen a leghatalmasabb védbástyát képezné. Hüen a magyar szabadelvűség s a magyar protestáns egyház hagyományaihoz, mely nem világ, — hanem nemzeti egyház, nyelv- és honszeretetünk egész melegével, a magyar állameszmébe vetett rendíthetetlen hit és meggyőződés fegyverével fogunk a magyar nemzeti eszmékért s érdekekért küzdeni. „Órálló” ne-

vünknek megfelelőleg, a társadalmi bajok s visszaélések gyógyítása s irtása egyik legnemesebb feladatunkat fogja képezni; ép ezért teljes odaadással csatlakozunk a most folyó párbaj-ellenes mozgalomhoz s igyekszünk a közép-kor e kegyetlen maradványának kiirtására pozitív eszközöket ajánlani. A gazdasági boldogulás a művelődési feladatok megvalósításának záloga s nem ismeri az állam s társadalom virágzásának föltételeit az, ki a gazdasági kérdésekre és törekvésekre nagy figyelemmel nincs. Alig kell említenünk, hogy a nagy társadalmi átalakulások, a szociális törekvések mozgató rugóját a gazdasági, — valódi vagy képzelt visszasságok képezik. Épen azért, úgy a szociális kérdések alapos, a tudomány magaslatán álló figyelemmel kísérését, mint a praktikus gazdasági érdekek s követelmények ápolását igérjük. Különös gondoskodásunk tárgya leend a tanügy és népnevelés is, mert ezeken nyugszik legbiztosabban a felvilágosultság és szabad haladás s az iskolák államosításának kezdetén e kérdés fokozott jelentőséggel bír. Válogatott, eredeti s fordított szépirodalmi közleményeket, érdekes tárczákat nemcsak azért közlünk, mert más lapok is így szokták, hanem abból a belső meggyőződésből, hogy az emberi művelődés összhangjához a szépirodalom nélkülözhetlenül odatarozik. Nagyobb regényeinkből lassankint egy kis válogatott könyvtárt óhajtunk olvasóink rendelkezésére bocsátani, azért kivághatók s külön beküldhetők lesznek. A szépirodalommal kapcsolatban az igazságos, elfogulatlan műkritikába egyik büszkeségünket helyezzük, s ha tán e téren, lapunk korlátolt terjedelménél fogva, kevesebbet adhatunk is, de az a legőszintébb, leglelkiesmeretesebb kritikai törekvés gyümölcse leend. Elvezhető modorban irt tudományos közlemények, újdonságok, levelezés, szerkesztői mondanivalók és felvilágosítások, az erkölcsi érzéket nem botránkoztató hirdetések fogják kiegészíteni a gazdag, változatos tartalmat. Gondoskodni fogunk róla, hogy közleményeink e változatosság mellett is előkelő színvonalon álljanak, s erről a munkatársak kitünő gárdája biztosít s a nyelvezet könnyűségénél fogva szalonokban épúgy, mint a földműves szerény házában látott vendég lesz lapunk. Az „Órálló” 1894. január 1-től hetenkint kétszer, legalább egy-egy ívnyi terjedelemben fog megjelenni, de ha a közönség szükségesnek tart egy ily független, szabadelvű, demokratikus irányú közlönyt, mely az ultramontánizmus által támadott felekezeti, különösen a protestánsizmus nyílt és habozás nélküli védelme folytán egyedül áll a hazai hírlapiradalomban, s pártfogása ezt lehetővé teszi, akkor e terjedelmet emeljük, mivel különben is törekvünk, hogy az „Órálló”-t folytonosan fejlesszük s Isten segítségével és a közönség pártfogásával napilappá tegyük. Előfizetési ára egész évre 6 frt, félévre 3 frt, negyedévre 1 frt 50 kr., két óra 1 frt, egy óra 50 kr. Az „Órálló”-ra szóló előfizetési pénzek 1893. december hó 1-éig a szerkesztő s laptulajdonos, dr. Bartha Béla nevére Sárospatakra küldendők, legcélszerűbben postai utalvánnyal. E határidőig okvetlenül kérjük az előfizetéseket eszközölését, mert az „Órálló” csak az esetben fog megjelenni, ha kellő pártfogásra talál, ellenkező esetben a beküldött pénzeket január 1-ével hiánytalanul visszaküldjük. Hirdetéseket igen jutányos áron közlünk. Az „Órálló” nyomdai kiállításának csinjáról, a szétküldés pontosságáról a főiskolai nyomda s a kiadó Steinfeld Jenő czég eddigi jó hírneve kezeskedik. Sárospatak, 1893. Dr. Bartha Béla, jogtanár, az Órálló tulajdonosa és felelős szerkesztője. Csengey Gusztáv, az Órálló főmunkatársa. — Az idők jeleit ismeri föl dr. Bartha Béla barátunk, mikor „Órálló” lapját megindítja. Örömmel

gratulálunk e gondolathoz, s az új lapot melegen ajánljuk minden protestáns ember pártfogásába. Megemlítjük egyszermind, hogy dr. Bartha Béla egyidejűleg „Egyházpolitikai s egyházi jogi dolgozatok” című műre is előfizetési felhívást hirdet következő sorokban: „Egyházpolitikai s egyházi jogi dolgozatok” cím alatt a most folyamatban levő egyházpolitikai küzdelemre vonatkozó, vagy azzal összefüggésben levő cikkeimet s tanulmányaimat gyűjtöttem össze, melyek 1890. óta különböző lapokban s folyóiratokban megjelentek s melyek az olvasó közönség egy részének érdeklődését s a kritika elismerését voltak szerencsések kivívhatni. S mivel e cikkek s tanulmányok az említett küzdelem mélyebben rejlő okait s rugóit igyekeztek megvilágítani, s így a pusztán napi érdeken felülemelkedtek, s mivel a harc majdnem minden kiemelkedő fázisát felölelve, áttekinthető visszapillantást nyújtanak multjára, fejlődésére, s betekintést jövőjébe: azért még évek multán is jó szolgálatot tehetnek — szerény nézetem szerint — annak, ki kulturhistóriánk s politikai történetünk ez érdekes és mozgalmas körét akarja tanulmányozni. A kötet terjedelme 12—14 nyomtatott ív leend. Előfizetési ára bérmentes küldéssel 1 frt 20 kr. Bolti ára magasabb lesz. Az előfizetési pénzeket ez évi december hó 1-ig kérem alantirt címre beküldeni. A mű 1894. január közepén jelenik meg. Ára az „Órálló” előfizetésével is beküldhető. Sárospatak, 1893. Dr. Bartha Béla, jogtanár.

— **Az országos tanári nyugdíjintézetbe való belépés tárgyában** a debreczeni főiskola tanárkarainak közös gyűlése f. é. okt. 24-én egy memorandumnak felterjesztését határozta el a főtiszt. egyházkerületi közgyűlésre. A memorandum, melyet a tanárkar az ügy fontosságára való tekintettel kinyomatott, s mely az egyházkerületi közgyűlés mélyen tisztelt tagjai közt ki fog osztatni, kifejti, hogy főiskolánkban a nyugdíj-ügy rendezésére — tanügyi szempontból is — égető szükség van, hogy e szükséglet a magunk erején nem vagyunk képesek kielégíteni és hogy az országos nyugdíjintézet szabályai főiskolánk önkormányzati jogait egyáltalán nem érintik. A belépés módozatára nézve pedig oly tervet ajánl a tanárkar, mely mellett az egész nagy kérdés megoldására egyéb új forráshoz nem kellene folyamodni, mint a tanuló ifjúságot évenként és fejenként az akadémián 2, a gymnasiumban és tanítóképezdén 1 frt díjjal megadóztatni. A munkálat teljes méltányossággal gondoskodik a theologiai tanárokról, mint a kik az országos tanári nyugdíjintézetnek nem lehetnek tagjaivá. Ajánljuk a tanárkar memorandumát az illetékes körök becses figyelmébe.

— **Megjelent** a nagy-bányai ev. ref. egyházmegye 1893. augusztus 17. napján Sárköz-Ujllakon tartott közgyűlésének jegyzőkönyve. Irta Hajdu Zsigmond, egyházmegyei aljegyző. — 117 számot foglal magában e jegyzőkönyv, mind belkörü ügyekről, melyek közül a nagyobb érdekűeket Lapunk már ismertette.

TARTALOM-JEGYZÉK: Felekezeti tanítóink s a nyugdíj. Lévai M. — Tanügy: Kalocsa Róza igazgatónő felolvasása a felsőbb leányiskolai tanév megnyitásakor, okt. 2-án. — A nagy-bányai egyházmegye tanügyi bizottságának felterjesztése az egyházkerületi tanügyi bizottsághoz. Hajdu Zsigmond. — Közéletünk: A haladó Máramaros. Szikszay Zoltán. — Felelet „Még egyszer az idők jele és a fogyasztásra való szövetkezés” című cikkre. Mózes András. — Nekrológ. — Irodalom. — Egyháztörténelmi adalékok. Farkas Lajos. — Külföldiek.

Felelős szerkesztők és laptulajdonosok:

CSIKY LAJOS és Dr. BACZONI LAJOS.